

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXIII

1936

ŠTEVILKA 8-9

DONESKI K TRGOVSKI ZGODOVINI FRÖHLICHOVIH HIŠ V LJUBLJANI

Sklop hiš št. 5, 7 in 9 na današnji Tyrševi, prej Dunajski cesti, med Gajevo in Puharjevo ulico, je za trgovsko zgodovino ljubljansko tako zanimiv, da ne bo odveč, če se podrobneje razjasni njih zgodovina, preden zapadejo, kakor se sliši, krampu in lopati. Kar je o njih že natisnjenega (prim. Vrhovnik: Gostilne v stari Ljubljani stran 37.), se tu ni upoštevalo.

I.

Najstarejša med njimi je danes hiša štev. 5 (do 1805: št. 31, do 1877: št. 61) z arhitektonsko zanimivim portalom in letnico 1796 nad njim. Spadala je sprva pod imenje meščanskega špitala, od 1771 naprej pa pod imenje Novi svet in Jamnikov dvor (Gült Neuwelt und Jamnigshof). Že l. 1775. sta imela tu gostilno Pavel in Neža Kregar. Od vdove Neže Kregar je prešla hiša z vrtovi vred l. 1785. v last Jere Maličeve, vdove po gostilničarju in vinskem trgovcu Andreju Maliču star. v današnji Šelenburgovi ulici (7). Njen sin Andrej Malič ml., ki je pozneje v Napoleonovih vojnah silno obogatel kot dobavitelj mesnega blaga (Fleischausschrotungs-Entrepreneur), je hišo po materini smrti (1799) prodal 28. nov. 1800 Gregorju Kanzu, trgovcu s soljo in gostilničarju, za 5000 fl.

V dotični kupni pogodbi je bilo med drugim določeno, da je zid med to hišo (št. 31) in sosedno vojaško bolnišnico št. 32 (prej samostan klaričinj, ki ga je odpravil l. 1784. Jožef II.) skupen in da se ne sme zoper voljo enega sosedu niti predreti niti poškodovati. (Požarnih zidov takrat še niso poznali.) Dovoz in odvoz za obe poslopji se vrši skozi vežna vrata med obema poslopji in po dvorišču vojaške bolnišnice. Lastnik hiše št. 31 mora zgraditi proti dvorišču vojaške bolnišnice na svoje stroške ograjo in napraviti v njej vrata za izvoz na Dunajsko cesto.

Gregor Kanz, novi lastnik hiše št. 31 in mlajši brat krojača in šenklaškega cerkovnika Matevža Kanca, je bil doma iz Šentpeterskega predmestja, v spodnji Kolodvorski ulici, kjer je imel njegov oče Gregor kovačijo. V svoji novi hiši na Dunajski cesti 31 je imel Gregor Kanz ml. dobro obiskano gostilno, ki jo je vodil do svoje smrti (8. novembra 1811). Njegov sin Jakob Kanz, roj. 1789, od 1815 poročen z Marijo Hayer, hčerko ranocelnika iz Kranja, pa ni nadaljeval očetove obrti. Stopil je okoli 1814 v službo višje poštne uprave v Ljubljani, kjer je bil še 1848 višji kontrolor. Očetovo hišo in gostilno je prodal 24. junija 1827 za 5975 fl. žitnemu trgovcu Andreju Fröhlichu, ki je svojo žitno trgovino

izvrševal že od 14. februarja v tej hiši. Andrej Fröhlich je bil rojen v župniji Sorici nad Železniki (najbrž v Davči) dne 19. novembra 1767 kot sin slovenskih kmetских staršev Andreja in Mine Fröhlich. Prišel je v začetku 19. stoletja v Ljubljano ter se tu poročil pri sv. Petru dne 26. maja 1808 z Marijo Trpinc. Kmalu na to je prevzel gostilno v Šupevčevi hiši št. 49 v Slonovi ulici, ki jo je vodil nekako do l. 1825. Hiša št. 61 na Dunajski cesti, ki jo je l. 1827. kupil, je bila ne le prva po vrstnem, ampak tudi po časovnem redu, ki je prešla v last Fröhlichovih; ostala je v rodbini celih 90 let, do 25. septembra 1917, ko jo je kupil veletrgovec Avgust Tomažič. Jakob Kanz je pozneje (okoli 1846) kupil gradič Jamo (Grubenbrunn) v Zgornji Šiški, današnje Krekovo gospodinjstvo šolo. Dva izmed njegovih sinov (Edvard in Rajmund) sta postala častnika, nekateri njegovih vnukov so bili še v naših časih oficirji in si celo lastili plemstvo, izvirajoče baje iz Bavarske.

Andrej Fröhlich je umrl v svoji hiši št. 61 (prej 31), kjer je izvrševal žitno trgovino in gostilno, dne 24. marca 1841. Podedoval jo je njegov podjetni sin Anton Fröhlich, roj. 12. januarja 1812 v Slonovi ulici. Dne 15. avgusta 1844 se je poročil s Katarino Tribuzzi (Tribuč), hčerko loterijskega kolektanta Jožefa Tribuzzija iz Prvačine na Goriškem. Staro žitno trgovino in gostilno je vodil še nekaj časa naprej, dokler ni l. 1847. po nakupu sosednih hiš št. 62 in 63 in njih prezidavi v letu 1848. ustanovil nov hotel »Pri zlatem levu«. Svest si svojega pokolenja, je bil naklonjen slovenskim stremljenjem in dal 1863 novoustanovljenemu »Južnemu Sokolu« v svojem hotelu na razpolago društvene prostore, na vrtu pa telovadišče. Njegov hotel je tako postal večkrat torišče velikih narodnih prireditev. Ena najlepših je bila dne 26. junija 1864, ko je »Čitalnica« izročila »Južnemu Sokolu« dragocen svilen trak za njegovo zastavo (Novice 1864, št. 26). Anton Fröhlich je bil od 1866—68 tudi član ljubljanskega občinskega sveta, v katerega je bil izvoljen 26. aprila 1866 na listi slovenskega »meščanskega odbora« v 1. razredu proti nemškemu kandidatu dr. Francu Suppantšitschu z veliko večino (65 glasov proti 37). Imel je tri hčerke: Rožo, Evgenijo in Marijo, od katerih se je Roža, slovita lepica, poročila 1868 z velikim trgovcem Souvanom. Antona Fröhlicha edini sin Armand Fröhlich (roj. 1852, umrl 1904) je postal topničarski oficir in se 1888 poročil z Madleno Zoppitsch, hčerko vpokojenega ritmojstra Feliksa Zoppitscha. Njegov sin, med. dr. Armand Fröhlich ml., roj. 1889, živi kot zdravnik na Dunaju, a prihaja vsako leto na Bled, kjer ima vilo v Zaki, ki jo je l. 1900. sezidala njegova teta Marija Fröhlich.

V prvotni Fröhlichovi hiši št. 61 (danes št. 5) je imel od 1859—1867 tudi Matija Gregorič, rojen 1824 v Zaborštu pri Kostanjevici, svojo žitno trgovino. Tu je bila že zgodaj tudi pekarija (1857: Janez Peklé). Dne 13. oktobra 1881 je poleg nje odprl Anton Turk, roj. 1856 v Ljubljani, sin kramarja in sitarja Jurija Turka iz Raven pri Blokah, svojo knjigovoznico in malo založbo knjig za ljudstvo, ki se je držala do danes.

II.

Srednja izmed nekdanjih Fröhlichovih hiš je današnja hiša št. 7 na Tyrševi cesti (do 1805: št. 30, do 1877: št. 62). S sosedno hišo št. 9 ima skupen vežni uvoz v prostorno dvorišče, obdano z vrsto gospodarskih

posloprij, ki so bila pogostoma prizidana in prenavrejena. Hiša, ki je stala tu pred l. 1831, je bila izmed treh najmlajša in je spadala prej pod Fužinsko gospostvo. Nastala je najbrž šele okoli 1784 kot Maličeva pristava ter dobila številko 30. Za njo, odnosno za njenimi gospodarskimi poslopji so segali že takrat obširni zelenjadni in sadni vrtovi do današnje Gledališke ulice.

Konec 18. stoletja je bilo tudi to posestvo v rokah Jere Maličeve. Po njeni smrti ga je njen sin Andrej Malič, prav tako, kot prej omenjeno hišo št. 31 Gregorju Kanžu, prodal 2. novembra 1800 gostilničarju Nikolaju Šušteršiču za 8500 fl. Z njegovo vdovo Nežo Šušteršič se je 1802 poročil Trnovčan Jurij Curn, ki je po njeni smrti podedoval hišo in gostilno, jo vodil do konca 1826, potem pa 20. januarja 1827 prodal z zemljiščem ob potu v Šiško in z njivo »Čerkovce« poleg podružnice sv. Marjete v Kosezah vdovi Katarini Zollner, roj. Permé, gostilničarki na Marijinem trgu 48 (danes št. 3, Frischova hiša) za 11.500 fl. Od Zollnerce je kupil hišo in posestvo 17. novembra 1830 za 13.000 fl. žitni in vinski trgovec Anton Dolničar, ki se je tistega leta naselil v Ljubljani.

Anton Dolničar se je rodil 14. aprila 1801 iz premožne rodbine p. d. »pri Rokcih« na Razdrtem 6, občine Šmarije na Dol. Njegov oče Francé, roj. 1761, umrl 1845, je bil bogat živinski trgovec, ki je zalagal z živino Trst in Gorico in imel razen dveh hiš v Razdrtem (6 in 8) še hišo in grunt v Sapu 31, pozneje pa še hišo in posestvo v Brvacih (med Cikavo in Grosupljem), ki je veljalo za 4 grunte.

Dolničarji so bile med 1800—1840 zelo imovita in ugledna rodbina, znana po Kranjskem in Primorskem. Antonova sestra Marija Ana, roj. 1807, se je poročila 12. oktobra 1834 v Šmariji z ljubljanskim trgovcem Jožefom Wurstbauerjem ml., nečakom Primčeve Julije,* najmlajša sestra Frančiška, roj. 1816, pa 11. aprila 1836 z advokatskim koncipientom dr. Janezom Thomanom iz Kamne gorice, poznejšim odvetnikom (1848) v Postojni. Novoporočencema je posvetil Prešeren, ki je bil pri Dolničarjevih na Dunajski cesti gost in prijatelj, lepo nemško prigodnico. (Glej: Fr. Kidrič, Prešeren I, 1936, Toast, str. 247.)

V novi Dolničarjevi hiši št. 62 (prej 30) na Dunajski cesti je stanoval nekaj časa tudi Antona Dolničarja brat France Dolničar ml., roj. 26. jan. 1803, ki je bil prav tako žitni in vinski trgovec in od 1828—1845 tudi lastnik prejšnje Wurstbauerjeve hiše na Kongresnem trgu 30 (danes Lavrenčičeva hiša št. 13). Med 1838—1840 je bil tudi poštni hlevar v Ljubljani in oskrbnik poštnih voženj med Ljubljano in Višnjo goro. Umrl je avgusta 1845 na Dunaju.

Ko je France Dolničar star. v Razdrtem pri Šmariji dne 27. decembra 1823 umrl, je zapustil sinovoma lepo premoženje, ki sta ga oba naložila v žitni in vinski trgovini. Anton Dolničar je za Andrejem Fröhlichom drugi žitni trgovec, ki ga srečamo v teh letih na levi strani Dunajske ceste. Žitna trgovina je namreč takrat čedalje bolj prehajala iz Gradišča, svojega starega sedeža, na Dunajsko in Celovško cesto, kjer najdemo v teh časih poleg Helene Smolé, por. Valentin in njenih sinov Andreja in

* Marija Ana Dolničar, umrla 6. avgusta 1837 (ne: 1873) v Ljubljani, je bila torej hčerka Franceta Dolničarja star. in ne Antona Dolničarja, ki je bil njen brat. S tem popravljam podatke v svoji razpravi »Zgodovina Primčeve hiše v Ljubljani«, Kronika 1935, str. 276.

Mihe Smoleta še žitne trgovce: Ignacija del Rossi, Simona Jalena, Janeza Mühleisna, Simona Svetino, Matijo Skazedonika, Janeza Žvoklja, Jožefa Martinčiča, Janeza in Jožefa Gregoriča, Franceta Hienga itd.

Dolničar je nakupil leta 1831. od erarja še sosedno hišo št. 63, staro mitnico na vogalu poznejše Kolizejske ulice ter še tisto leto podrl obe hiši z njenimi s slamo kritimi hlevi. Na njih mesto je sezidal dve novi enonadstropni hiši z obširnimi, požarnovarnimi hlevi in skladišči, ki stoje, pogostoma sicer prenarejena, v bistvu še danes. V prtljčnih prostorih na Dunajski cesti je po mnogih težavah l. 1835. dobil koncesijo za gostilno (Einkehrgasthaus) »Pri belem križu«, v katero so do otvoritve železnice radi zahajali poleg gorenjskih tudi štajerski vozniki.

Stanoval je Dolničar v vogalni hiši št. 63, torej v današnji Zaltovi hiši št. 9. Tu so se mu rodili iz zakona (1836) z Ano Karolino Burger sin Rajmund in štiri hčerke, od katerih se je Marija 1857 poročila z Dominikom Dereanijem iz Žužemberka, Jožefa pa 1866 z Jožefom Kristanom, zavarovalnim uradnikom banke Slavije, ki se je pozneje preselil v Zagreb. Njegov sin je bil Etbin Kristan, roj. 15. aprila 1867 v Ljubljani, poznejši slovenski pisatelj in organizator delavstva na socialnodemokratskem programu.

Leta 1847. se je Anton Dolničar umaknil iz Ljubljane na svoje posestvo Bervace (Verbaz) med Sapom in Grosupljem, nedaleč od razpotja »na Cikavi«, kjer je imel tudi pošto. Hiši št. 62 in 63 (danes 7 in 9) na Dunajski cesti s pripadajočimi vrtovi in njivami, pa je 25. junija 1847 prodal sosedu na št. 61, Antonu Fröhlichu za 42.750 fl., ki je ob enem prevzel vknjižene dolgove v znesku 41.722 fl., tako da Dolničarju ni od kupnine ostalo skoraj nič.

Tudi sicer je v zadnjih letih precej obubožal. V Bervacih mu je 30. decembra 1849 umrla žena Ana Karolina. Tudi telesne nadloge so ga trle — bil je že dolgo let hrom na levi nogi. Vseeno se je pa 6. maja 1855, star 54 let, v drugič poročil z Marijo Ohrel, gostilničarjevo hčerko iz Vrhnike. To leto je zadalo njegovemu propadajočemu gospodarstvu zadnji udarec: njegovo veliko posestvo »pri pošti« v Brvacih je prišlo na boben. Kupil ga je na dražbi ljubljanski veletrgovec Karl Lambert Luckmann, ki je za Miho Smoletom prevzel oskrbo poštnih hlevov v Ljubljani, za Dolničarja pa poštno vožnjo iz Ljubljane v Višnjo goro. Anton Dolničar je od izgube svojih posestev sem vidno pešal; umrl je 27. septembra 1856, star 55 let, v svoji nekdanji domačiji kot njen najemnik.

Bivše Dolničarjeve hiše št. 62 in 63 v Ljubljani je Anton Fröhlich že l. 1847. združil s svojo staro hišo št. 61, dal vsem trem proti Dunajski cesti enotno lice z glavnim uvozom v sredi, namestil v prtljčje restavracijo in kavarno, večji del prvega nadstropja pa je preuredil za hotelske sobe. Njegov hotel »Pri zlatem levu«, ki je začel obratovati l. 1848., se omenja (Dzimski: Laibach und seine Umgebungen) še l. 1860. kot gostišče prvega reda (Gasthof I. Classe) obenem s hoteli Stadt Wien in Slon. Med vsemi tremi »hoteli« takrat ni bilo mnogo razlike, saj sta bila tudi zadnja dva le enonadstropna. »Zlati lev« je uspeval 25 let (do 1873) potem ga je pa njegov lastnik opustil. Ostala je še prejšnja kavarna, ki so jo vodili zapovrstjo Franc Poetzl (1872—1875), Ulrik Schmidt (1876 do 1886), Franc Mariacher (1886—1897) in Jožef Kramar (1897—1903). Te kavarniške prostore je zasedel 1904 Dragotin Hribar s svojo tiskarno in knjigovoznico, ki je obrtovala tu do 1917.

Anton Fröhlich ni bil nikdar pivovarnar na Vrhniki, kakor je bilo nedavno brati po časopisih. Pivo vrhniških Fröhlichov se ni točilo v restavraciji ljubljanskih Fröhlichov, že zato ne, ker je ta prej prenehala (1875) preden je Teodor Fröhlich, roj. 1859 v Kapelanki v avstr. Sleziiji, kupil (1878) bivšo Klemenčičevo, potem Pommerjevo pivovarno na Vrhniki, ki jo je vodil od 1878—1908, ko je prišel v konkurz in se izselil v Benetke. Vrhnikiški pivovarji Fröhlichi, ki so bili evangelijske veroizpovedi, niso imeli z ljubljanskimi, katoliškimi Fröhlichi na Dunajski cesti nič skupnega nego samo — ime.

Že zgodaj so se vselili tudi v gospodarska poslopja na dvorišču hiš št. 62 in 63 razni obrtniki, tako 1859 čevljar Anton Fabjan, 1860 sedlar Janez Kerstein, 1863 prvi slovenski fotograf Ernst Pogorelec, sin profesorja Ivana Pogorelca, ki se je pa že 1870 preselil v Kolodvorsko ulico 134 (9). Njegove prejšnje prostore je zasedel pozneje fotograf Aleksander Landau. Na tem dvorišču je imel od 1873 svoje hleve in vozove izvošček in prevoznik Jožef Kollmann, po rodu iz Kočevja, svoje mizarске delavnice pa Filip Fajdiga, ki je prodajal svoje izdelke v Slonovi ulici v Wutscherjevi hiši št. 50. Od 1882 naprej je začel v Fröhlichovih hišah izdelovati kandite in sladoled Domenico Otogalli, čigar zategnjeni klici: »Gäääffrorenées — gelati — sladoled« so starejšim Ljubljancem še v živem spominu. V dvoriščih teh hiš je odprl jeseni 1888 svojo ključavničarsko delavnico Avgust Žabkar, roj. 22. julija 1854 v Dobéh pri Mokronogu kot gozdarjev sin, a se je že 1901 preselil v svojo novoustanovljeno železolivarno na Dunajski cesti 42 poleg Sv. Krištofa. Na dvorišču Fröhlichovih hiš so bile od 1895—1900 tudi delavnice mizarja Franceta Vidalijskega; l. 1899. si je uredil tod Anton Putrih svojo popravilnico koles, dočim je imel trgovino s kolesi na Dunajski cesti. Njegov naslednik je bil Karl Čamernik (od 1909), ki se je 1919 preselil v nasprotno Mathianovo hišo, Dunajska cesta št. 12 (tvrdka Čamernik-Barešić). Od 1902—1910 je bila tu tudi izdelovalnica sodavice Matevža Zalarja, od 1906 do 1929 mehanična delavnica Ivana Hlebša, od 1910—1927 kleparska delavnica Ivana Rojine. Kakor vidimo, se je dvorišče Fröhlichovih hiš čedalje bolj izkoriščalo v obrtne namene, kar se je v najnovejšem času še stopnjevalo (tvrdka »Balkan«, Tomažič itd.), tako da je že vsak kotic obširnih stavb zaseden.

Anton Fröhlich je umrl, star 74 let, dne 5. novembra 1886. Njegove hiše na Dunajski cesti so prešle z izročilom z dne 18. oktobra 1887 na njegovi hčerki Evgeniji in Mariji in na sina Armanda, po čigar smrti (1904) je njegovo tretjino podedovala vdova Madlena. Dedičem so hiše donasale lepe dohodke, vendar jim ni bilo mar popravil. Tako je njih zunanjščina vidno slabela in so danes le senca tega, kar so bile nekoč, ako izvzamemo izložbe, od katerih so nekatere bile pred pet leti prenovljene.

S kupno pogodbo z dne 25. septembra 1917 je kupil od Fröhlichovih dedičev vse 3 hiše veletrgovec Avgust Tomažič za 700.000 K ter ondi namestil tudi svojo komisijsko trgovino.

Po njegovi smrti (1921) so kupili hišo št. 5 in del hiše št. 7 (kupna pogodba 4. nov. 1927) pekovski mojster Ivan Piskar (polovica), knjigovez Anton Turk (četrtina) in trafikantinja Frančiška Sterkovič (četrtina). Turkov in Sterkovičev delež na hiši je prešel 9. jan. 1932, odnosno 25. septembra 1933 na inž. Adolfa Dukića in Evgena Sterna.

III.

Zgodovina tretje hiše št. 9 (do 1805: 29, do 1877: 63) je morda najzanimivejša. Nje stavbišče je bilo zazidano namreč že za Valvasorjevih časov z enonadstropno vogalno hišo, ki je imela v sedanji Puharjevi ulici pritlični podaljšek ter bila sploh prav podobna sedanji hiši (glej: Franc Stelá, Valvasorjeva Ljubljana 1928, slika 38). V drugi polovici 18. stoletja je bila tu mitnica, od 27. marca 1786 tudi glavno carinsko skladišče (Hauptzoll — Legstatt). Tu so se ustavljali vozovi, prihajajoči z Gorenjske, Koroške in Štajerske; zato so bili pri hiši tudi obširni, dasi s slamo kriti hlevi.

V tej bivši mitniški hiši je opravljal od 1773 svoj posel mitničar Nikolaj Rozman, kateremu se je tu 21. aprila 1774 rodil sin Janez Nep. Rozman, pozneje odvetnik in od 1814—20 župan ljubljanski, ki si je stekel mnogo zaslug za olepšavo glavnega mesta. Bil je od 1820 naprej sodni svetnik v Ljubljani, potem pri apelaciji v Celovcu, kjer je 1837 umrl.

Leta 1830. so mitnico na Dunajski cesti opustili, ker se je začelo mesto širiti mimo nje. Namesto nje so ustanovili dve novi mitnici, eno na sedanji Gosposvetski cesti nasproti današnje evangelijske cerkve, drugo na Dunajski cesti pred današnjo hišo Gospodarske Zveze. (Tyrševa 29).

Opuščeno mitniško poslopje z vrtovi, segajočim do današnje Gledališke ulice, je kupil 13. avgusta 1831 Anton Dolničar za 18.000 fl. Na mesto starega poslopja je sezidal še tisto leto hišo, ki še danes stoji. Ta hiša je prešla, kakor že gori omenjeno, l. 1847. v last Antona Fröhlicha, l. 1917. pa Avgusta Tomažiča. V njej je bilo na ulično stran (dvorišče smo že omenili) dosti trgovin in obrtov.

Star je v tej hiši vinotoč v sedanji Puharjevi, prej Kolizejski ulici. Izvrševal ga je že pred 70 leti Jernej Pogačnik, doma iz Pozirna v Selški dolini. Dne 20. okt. 1865 se mu je rodil tu sin France, poznejši znameniti operni in komorni pevec Naval-Pogačnik, ki živi še danes na Dunaju. Malo naprej od tega vinotoča, v isti (Kolizejski) ulici je začel izvrševati l. 1873. v prizemlju kleparsko obrt Ludvik Ecker, po rodu Nemec iz Budimpešte, ki je pozneje razširil obrt tudi na vodne in druge instalacije, obenem pa odprl v isti hiši, toda v pritličnih lokalih na Dunajsko cesto, svojo poslovalnico. Njegova sina sta okoli 1912 preselila povečano podjetje v svojo novo hišo v Slomškovi ulici 4. V Fröhlichovi hiši št. 9 je odprl 1893 Eduard Zelinka svojo agenturo in komisijsko trgovino, 1894 Karl Piotrowski izdelovalnico in prodajalno kirurgičnih instrumentov, Elizabeta Praprotnik branjarijo, 1898 pa svečar Teodor Nowotny prodajalno sveč, medarskega blaga in slaščic. Njegova vdova Terezija Nowotny, hčerka znanega klobučarja Janeza Pocka na Starem trgu, je od 1905 imela v tem lokalu posredovalnico za službe. V najnovejšem času (1928) se je v pretežen del teh obcestnih lokalov vselil sedanji lastnik Jožef Zalta s svojo trgovino z železnino. Kupil je bil desni (severni) trakt Tomažičeve hiše dne 27. decembra 1923.

Rudolf Andrejka

GIBANJE TRGOVINSKIH OBRATOV V PETLETJU 1931—1936

Od leta krize 1931. dalje naša Zbornica za trgovino, obrt in industrijo ne izdaja več svojih tiskanih publikacij z gradivom za gospodarsko statistiko v Sloveniji. Tako sega zbornična statistika trgovine samo do konca leta 1930. kasneje pa je zbornica izdajala samo četrtletne izkaze o gibanju trgovine, obrti in industrije, počenši s 1. četrtletjem 1933 pa tudi gostinskih obratov. V naslednjih izvajanjih smo se poslužili teh zborničnih podatkov, katere smo preuredili za svoje svrhe.

Predvsem ugotavljamo, da sega zbornična statistika o gibanju obratov v leto 1923., ko se je začela publicirati četrtletna statistika o gibanju obratov. V prejšnjih letih se je izvršila revizija obrtnih listov ter tudi zborničnega katastra, ki je dalo pravo sliko o stanju naše trgovine in tudi obenem podlago za nadaljnje delo.

V naslednjem podajamo najprej podatke o gibanju naše trgovine za petletje 1931—1936. Prva zbornična publikacija je zgrajena predvsem na podatkih za 1925, dočim se zadnja nanaša na leto 1930. in je bila tako zaključena prva petletna doba. Tako lahko nadaljujemo tradicijo in spravimo skupaj podatke za leta 1931., 1932., 1933., 1934. in 1935., torej za nadaljnjih 5 let. Ta doba je tem bolj važna za nas, ker je to doba krize, v kateri je naša trgovina izgubila nad eno tretjino vseh obratov, pa se ta proces še ni ustavil. Na razpolago so tudi še podatki za prvo polletje, ki potrjujejo nadaljnji padec naše trgovinske delavnosti.

Da dobimo pravo sliko z osnovnim materialom, ki nam je na razpolago, navajamo v naslednjem podatke o prijavah in odjavah trgovinskih ter pomožnih obratov po posameznih četrtletjih od tedaj naprej. Za primerjavo navajamo v uvodu podatke za vse leto 1930. razdeljene na eno četrtletno povprečje. Leto 1930. sicer izkazuje že manjše število prijav in odjav kot v prejšnjih letih, vendar ga lahko smatramo za kolikor toliko normalno leto in izhodišče za primerjalno študijo.

	prijave	odjave	prirastek ali zmanjšanje
Povprečno četrtletno 1930	322	290	+ 32
1. četrtletje 1931	290	376	— 86
2. četrtletje 1931	256	263	— 7
3. četrtletje 1931	293	228	+ 65
4. četrtletje 1931	251	211	+ 40
1. četrtletje 1932	319	313	+ 6
2. četrtletje 1932	196	289	— 93
3. četrtletje 1932	286	146	+ 140
4. četrtletje 1932	199	728	— 529
1. četrtletje 1933	234	844	— 610
2. četrtletje 1933	195	338	— 143
3. četrtletje 1933	182	443	— 261
4. četrtletje 1933	166	482	— 316
1. četrtletje 1934	197	648	— 451
2. četrtletje 1934	160	383	— 223
3. četrtletje 1934	168	587	— 419
4. četrtletje 1934	145	425	— 280

	prijave	odjave	prirastek ali zmanjšanje
1. četrletje 1935	170	387	— 217
2. četrletje 1935	128	427	— 299
3. četrletje 1935	173	327	— 154
4. četrletje 1935	169	475	— 306
1. četrletje 1936	203	528	— 325
2. četrletje 1936	183	283	— 100

Ta osnovni material kaže, da je bilo gibanje let 1931 in 1932 drugačno kot v naslednjih letih. V zadnjem četrletju 1932 nastopa prevrat, ki pa ni odraz konjunktornega gibanja, ampak v zvezi z uveljavljanjem novega obrtnega zakona. Novi obrtni zakon je stopil v veljavo leta 1932., in sicer 9. marca 1932 (štiri mesece po objavi v Službenih novinah, ki je bila torej 9. novembra 1931). Položaj do novega obrtnega zakona bi lahko označili tako, da so bile dotlej prilike še relativno ustaljene in da se kriza ni čutila v vsej sili. Nato nastopa preokret zaradi številnih odjav, ki so v zvezi z uveljavljanjem novega obrtnega zakona in novo registracijo obratov. Po tej izvršeni novi registraciji pa je pritisnila že kriza v vsej svoji moči, kar se vidi iz velikega števila odjav v posameznih četrletjih.

Najživahnejše gibanje izkazuje skoro vedno v teh letih prvo četrletje. Tedaj je število prijav največje, pa tudi odjave so najvišje. V drugih četrletjih ni tako izrazitega sezonskega gibanja.

Najnižja točka v krizi prijav je bila dosežena v drugem četrletju 1935, najvišje pa so bile prijave v prvem četrletju 1932, kar pa je zopet v zvezi z uveljavljanjem novega obrtnega zakona.

Ce izvzamemo zadnje četrletje 1932 in prvo četrletje 1932, ko so vplivale izredne razmere na gibanje odjav, je bilo najslabše po višini odjav 1. četrletje 1934, nadalje 3. četrletje 1934 in 1. četrletje 1936. Najnižje število odjav je bilo, če izvzamemo leti 1931 in 1932, dosežemo v 2. četrletju 1936, kar kaže, da se je tempo odjav zmanjšal.

Odras teh izvajanj je tudi čisti prirastek ali zmanjšanje števila obratov. Najbolj se je število obratov zmanjšalo v že večkrat omenjenima četrletjima: 4. 1932 in 1. 1933. Največje zmanjšanje izkazuje 1. četrletje 1934, najmanjše pa (če izvzamemo 1931 in 1932) 2. četrletje 1936. Iz tega bi lahko sklepali, da se je kriza nekako ustalila ali pa celo polagoma izboljšala.

Predno lahko preidemo na detajlno analizo navedenih podatkov, jih moramo še prej korigirati. Te korekture so v zvezi z novim obrtnim zakonom. Statistika zbornice navaja med trgovskimi pomožnimi obrati do 31. marca 1932 še po starih formularjih, od tedaj naprej pa se je število teh obratov povečalo radi tega, ker so prišli k njim še izmed obrtnih obratov še n. pr. avtotaksiji, brodarji, izvoščki, kinematografi in prevozniki. Nadalje se je statistika trgovskih in pomožnih trgovinskih obratov povečala z začetkom leta 1934. še s priključitvijo posredovalnic za službe in s kopališči. Ti slednji dve vrsti sta zelo maloštevilni. V ostalem pa ni niti nujno potrebno popolnoma izpremeniti statistike, ker ima prednja tabela namen predvsem podati gibanje obratov. Če nam pa gre za število obstoječih obratov, potem moramo seveda te izpremembe upoštevati.

Tako smo prišteli k trgovskim obratom vse one pomožne panoge, ki so bili vodeni v statistiki gibanja obrtnih obratov in dobimo zato višje številke kot jih izkazuje zbornična statistika. Ker zaradi malo razpoložljivega prostora ni mogoče navajati statistik po četrletjih in ker so tudi izpremembe v nekaterih četrletjih malenkostne, smo vzeli le letne številke, po katerih je slika naslednja:

	Število obratov v začetku leta	prijave	odjave	prirastek ali zmanjšanje
1931	14.354	1285	1192	+ 93
1932	14.447	1077	1517	— 440
1933	14.007	780	2109	— 1329
1934	12.678	670	2043	— 1373
1935	11.305	640	1616	— 976
1936	10.329	386	811	— 425

Podatki za 1936 se nanašajo samo na prvo polovico leta. Tako dobimo na podlagi teh statistik za sredo leta 1936 število obratov z

9904.

V zadnjih 5 letih, od 1931 do 1935 vključno, se je število obratov v Sloveniji zmanjšalo torej za 4025, v 5 letih in pol pa za 4450, ali v odstotkih izraženo za nekaj nad 28.

Naslednja tabela nam kaže gibanje v zadnjih letih v najvažnejših strokah. Vzeli smo samo one panoge, ki izkazujejo po zbornični statistiki za 1930 nad 500 obratov, to so trgovina z mešanim blagom, z lesom, živili, deželnimi pridelki, živino, branjarije, sejmarje ter prevoznike in avtotaksije, torej 9 skupin.

	1930	1931	1932	1933	1934	1935
trg. z meš. bl.	3200	3293	3383	3322	3159	3089
z lesom	1673	1606	1522	1352	1145	987
živila	868	828	750	645	572	490
deželni pridelki	699	716	669	598	541	461
živina	674	619	590	538	465	419
branjarije	661	652	610	494	370	296
sejmarstvo	607	600	530	433	368	304
prevoznništvo	510	531	546	519	531	517
avtotaksi	497	567	586	532	503	475

Ta tabela nam jasno kaže, da sta najbolj trpeli branjarija in sejmarstvo, kjer se je število obratov najbolj zmanjšalo. V sejmarstvu se pa naravnost vidi, kako ta panoga odpada, ker izkazuje za vseh 5 let komaj 67 prijav in 370 odjav, dočim beleži branjarija veliko več prijav, seveda pa tudi več odjav.

Še preglednejšo sliko pa nam kaže naslednja tabela, kjer smo vzeli tri najvažnejša leta iz zborničnih statistik, to so 1925, odkar datira prva publikacija, 1930, kjer se zaključujejo zbornične tiskane objave in 1935, do katerega leta nam je na razpolago gibanje.

	1925	1930	1935
vseh obratov	13.129	14.354	10.329
od tega:			
trg. z meš. bl.	2716	3200	3089
z lesom	1567	1673	987
živila	1006	868	490

	1925	1930	1935
deželni pridelki	654	699	674
živina	746	674	419
branjarije	652	661	296
sejmarstvo	621	607	304
prevozniki	377	510	517
avtotaksi	14	497	475

To so absolutne številke, da pa bo slika preglednejša, navajamo še odstotne številke, pri čemer smo vzeli za podlago leto 1925. kot 100:

	1925	1930	1935
vsa trgovina	100	109	71
od tega:			
trg. z meš. bl.	100	118	114
z lesom	100	107	63
živila	100	86	49
deželni pridelki	100	107	70
živina	100	90	56
branjarije	100	101	45
sejmarji	100	99	49
prevozniki	100	135	137
avtotaksi	100	3556	3393

Te številke nam še bolj nazorno kažejo nazadovanje posameznih panog. Če primerjamo desetletje 1925—1935, vidimo, da je edino število trgovin z mešanim blagom še vedno večje, za 14%. Napredek izkazuje tudi prevoznništvo kot pomožna stroka za 37%, največji pa je napredek avtotaksijev. Teh prav za prav pred 10 leti še ni bilo, sempatja kakšno vozilo. Danes jih je 454.

Največje nazadovanje izkazujejo branjarije, ki so po številu nazadovale za 55%, istotoliki odstotek nazadovanja beležijo tudi trgovine z živili. To pomeni, da je bil v dobi krize najbolj prizadet naš mali človek. Večje nazadovanje izkazujejo še trgovina z živino: za 44%, trgovina z lesom 37% in trgovina z deželnimi pridelki za 30%, dočim znaša povprečno nazadovanje za vso trgovino 29%.

Velike važnosti bi bila primerjava števila obratov s številom prebivalstva, toda taka primerjava zadeva na velike težkoče, če gre za podrobnosti. V naslednjih izvajanjih smo skušali podati nekaj podatkov, za katere smatramo, da bodo koristili presojanju položaja naše trgovine.

Po podatkih Higijenskega zavoda v Ljubljani (odštevši seveda okraje, ki so vodeni neka leta v tej statistiki, pa niso spadali v zbornično področje n. pr. Kastav, Čabar, Čakovec itd.) je bilo prebivalstvo Slovenije v letih 1925, 1930 in 1935 na koncu leta naslednje:

	1925	1930	1935
število prebivalstva	1,084.269	1,148.431	1,199.052

Ta statistika kaže, da je bil tempo naraščanja prebivalstva hitrejši v prvi dobi kot v drugi. Odstotek rojstev v naši banovini se stalno zmanjšuje. Poleg tega pa moramo upoštevati, da je takozvani naravni prirastek večji kot faktični prirastek, kar se je videlo ob primerjanju rezultatov obeh ljudskih štetij v naši državi 1921 in 1931. To pomeni z drugimi besedami, da prebivalstvo Slovenije ni naraslo za toliko kot bi se to dalo sklepati po naravnem prirastku (rojstva manj smrti) in

upoštevaje seveda tudi zunanje izseljevanje, ampak manj, ker se je velik del prebivalstva izselil v druge pokrajine države, o čemer seveda nimamo statističnih podatkov. To je tem bolj pomembna ugotovitev, ker nam je znano, da se je priselilo v povojnih letih od 1921 dalje v Slovenijo še mnogo naših primorskih rojakov, pa tudi drugih državljanov naše države izven Slovenije.

Primerjava števila prebivalstva s številom obratov nam daje gostoto trgovine v Sloveniji:

	število prebivalstva	število obratov	ena trgovina na prebivalcev
1925	1,084.269	13.129	83
1930	1,148.431	14.354	80
1935	1,199.052	10.329	116

Oec.

ZNAMENITI SLOVENSKI TRGOVCI*

1. Souvani

Souvani so najstarejša slovenska trgovska rodbina v Ljubljani, delujoča tu od 1835, danes že v 4. generaciji. Po rodbinskem izporočilu francoskega pokoljenja (bili so bajé že 1647 na Dunaju kot plemiči, in v cesarski službi), se pojavijo sredi 18. stoletja v Marenbergu (Andrej Souvan, roj. 1791, pozneje kresijski blagajnik v Ljubljani) še prej pa v Ločni pri Novem mestu, kjer preide imenje Trebež okoli 1780 v last Franca Ks. Souvana (I) in se drži v Souvanovi rodbini do 1887 (Jožef Souvan 1804—86).

Franca Ks. Souvana prvi sin iz drugega zakona z Marijo Kopetzky, Franc Ks. Souvan (II), ustanovitelj Souvanove trgovske hiše v Ljubljani, je bil roj. 16. decembra 1799 v Ločni pri Novem mestu, a umrl je 14. maja 1885 v Ljubljani. Ljudsko šolo in 4 gimnazijske razrede je dovršil v Novem mestu, vstopil potem 1812 v Ljubljani kot učenec k trgovcu Ivanu Pavlu Supančiču, nato 1815 kot trgovski pomočnik v galanterijski in manufakturno trgovino trgovca Mihe Dežmana v Špitalski ulici 270. Tu je s časom postal glavni poslovodja in naposled tihi družabnik Dežmanov, s katerim ga je družilo razen poslovnih vezi tudi zavedno slovensko mišljenje. Ko je Dežman 16. januarja 1835 umrl, je prejel Souvan razen 10.000 fl. svojega dobroimetja iz trgovine še Dežmanovo volilo 2.000 fl. Razen tega je prevzel po želji pokojnega Dežmana njegovo trgovino z vsem inventarjem in zalogami blaga za odkupnino, ki jo je smel sam določiti.

* Trg. Tovariš bo v svobodnih presledkih priobčeval življenjepise naših pomembnejših trgovcev in podjetnikov, ki jih mladi rod mnogo premalo ali celo nič ne pozna, pa bi mu mogli biti v poduk in spodbudo. Souvanom bi sledili Dolničarji, Debevc, Knezi, Smoleti, Miha Stare, ljubljanski župan Miha Ambrož, Hočevardi, Gorjupi, Kalistri, Mankoči in Trudni (Trst), Jugovci in Pleiweiši (Kranj) ter drug, kot življenjepisni doneski k slovenski trgovski zgodovini.

Urednik.

S tem premoženjem, ki je daleč presevalo trgovski fond, predpisan za samostojne trgovce, se je Souvan osamosvojil in odprl dne 1. jul. 1835 (odlok mestnega magistrata z dne 16. junija 1835, št. 3293; vpis tvrdke Franc Ks. Souvan pri deželnem sodišču dne 24. junija 1835 pod št. 6048), v Spitalski ulici 270 (9) trgovino s suknom in krojnim blagom, ki jo je 1836 razširil še na galanterijsko blago in zvonce (odlok mestnega magistrata z dne 31. decembra 1836, št. 6892). Dne 3. februarja 1836 se je poročil v Stični z Marijo Jožefo Pleiweis iz Kranja, sestro dr. Janeza Bleiweisa, s katerim ga je do smrti vezalo tesno prijateljstvo.

Dne 28. decembra 1836 je kupil za 14.000 fl. v srebru hišo trgovca Gašparja Kanduča na Rotovškem trgu 260 (danes Mestni trg 22), v katero je 1838 preselil svojo trgovino. V tej hiši je delovala odslej tvrdka Souvan skoraj 80 let, dokler se ni 1916 preselila v nekdanjo Pleiweisovo hišo, Mestni trg 24. Galanterijo je Souvan opustil 1. maja 1863, manufakturna trgovina pa se mu je čedalje lepše razvijala, čeprav se še ni razvila v veletrgovino. Nje gospodarski in narodni pomen je v tem, da je bila dolga leta edina slovenska trgovina te vrste v Ljubljani ter je vzgojila narodno zaveden trgovski naraščaj, med katerimi je bila cela vrsta poznejših uglednih trgovcev in podjetnikov: Anton Dečman, J. K. Juvančič, Ignac Kessler, Ivan Korenčan, Jožef Lozar, Ivan Samec, Avgust in Edvard Skaberné, Ivan in Ludvik Thyssen, Ivan Vičič, Ivan Volk in Ivan Železnikar v Ljubljani, Franc Chrobath v Kranju, Leopold Fürsager v Radovljici, Franc Goli v Idriji, Alojzij Steinmetz v Banjaluki, dočim so drugi ostali vse življenje zvesti sodelavci tvrdke (Franc Kadilnik, Alojzij Kajzelj, Ferdinand Kersnik). Skoraj vsi so bili v časih narodnega prepoda delavni člani Narodne čitalnice, Južnega in Ljubljanskega Sokola itd. in zaslužni graditelji naše narodne, kulturne in gospodarske osamosvojitve.

Za vzgled jim je bil Franc Ks. Souvan sam, ki se je glede izvajanja slovenskega programa oklepal načel svojega svaka dr. Janeza Bleiweisa. Slednji je vzbudil v Souvanu tudi zanimanje za pospeševanje kmetijstva, sadjarstva in čebelarstva. Že od 1844 najdemo Souvana med člani Kmetijske družbe; bil je dolgo vrsto let v njenem glavnem odboru in deloval v njenem odseku za nadzorstvo družinskega kmetijskega vrta. Vnet čebelar (do 1876 predsednik, od 1876 podpredsednik Čebelarskega društva), je zgradil na vrtu svoje hiše v Šelenburgovi ulici 57 (danes 1) vzoren čebelnjak, ki je postal shajališče vseh pomembnejših čebelarjev dežele (škof Janez Zlatoust Pogačar, odvetnik dr. Karl Ahačič, župnik Anton Jugovic v Borovnici, Jožef Jerič in drugi).

Že od 1836 je bil Souvan tudi član Kranjske hranilnice, od 1861—1874 ravnatelj, od 1874—1885 pa kurator. Vsled konzervativnosti, ki je zanj značilna, je ostal Kranjski hranilnici zvest tudi v časih, ko se je ta zavod krenil na pota, ki so bila nasprotna slovenski večini prebivalstva. Bil je tudi član Trgovskega podpornega društva, kateremu je ob ustanovitvi 1838 naklonil znaten prispevek in ga odslej stalno podpiral; v priznanje njegovih zaslug ga je društvo 1865 izvolilo za častnega člana. Od marca 1858 do aprila 1861 je bil svetnik Trgovske in obrtne zbornice v Ljubljani. Dne 3. septembra 1852 je postal ljubljanski meščan, od 1865—1867 je bil tudi ljubljanski občinski svetnik.

Politično se Souvan ni mnogo udeleževal. Leta 1848. je vstopil v ljubljansko narodno stražo in bil v njej nadporočnik. Pri volitvah v kranj-

ski deželni zbor dne 30. januarja 1867 je prodril na slovenski listi v mestni kuriji Kočevje-Ribnica s 104 proti 2 glasovoma, pri drugih volitvah, dne 26. marca 1867, izvršenih pod pritiskom Beustove vlade, pa je podlegel s 40 glasovi nemškemu protikandidatu Koslerju, ki je dobil 45 glasov.

Od tedaj Souvan javno ni več nastopil v politiki, pač pa je odločilno posegal v našo družabno in kulturno osamosvojitve. Bil je med soustanovitelji Narodne čitalnice (20. okt. 1861), nje dolgoletni odbornik in dosmrtni član. Da odpomore pomanjkanju družabnih prostorov pri Čitalnici, ki je prirejala svoje večere in besede med 1861—1862 v najetih prostorih hotela Slon, je pod vplivom dr. Bleiweisa dne 3. marca 1862 kupil za 38.000 fl. od Adolfa in dr. Antona Rudolpha hišo v Nunki ulici 57 (danes Šelenburgova ulica 1), ki je stala ravno nasproti Kazine. Prav za Čitalnico je na svoje stroške prezidal in podaljšal levi dvorišni trakt svoje nove hiše, namestil v pritličju restavracijo, v prvem nadstropju pa kavarno in plesno (koncertno) dvorano, ki jo je dal po slikarju Janezu Borovskem ornamentalno preslikati, prizidal pozneje še stekleni salon in zgradil na vrtu kegljišče. Čitalnica se je preselila v spodnje prostore že konec 1862, slovesna otvoritev dvorane pa je bila 22. novembra 1863. V prostorih Souvanove hiše je ostala Čitalnica do 1892. Postala je po Souvanovi zaslugi in pod predsedništvom njegovega svaka dr. Janeza Bleiweisa skozi 30 let glavno ognjišče slovenske družabnosti in narodne kulture ter matica raznih narodnih društev in ustanov (Glasbena Matica, Pevski zbor Glasbene Matice, Dramatično društvo, Narodno gledališče itd.).

Konec 1865 se je umaknil Franc Ks. Souvan (II.) v zasebno življenje in izročil trgovino sinovoma Francu Ksaverju in Ferdinandu (vpis v obrtni reg. 1865, z. št. 67, v trg. reg. 10. februarja 1866, št. 67/2), ki sta prekrstila tvrdko v Fr. Ks. Souvana sinovi, prevzela od 1866—70 trgovino svojega strica Konrada Pleiweisa v Kranju, po smrti drugega strica Jožefa Pleiweisa (16. februarja 1867) pa tudi njegovo izza 1845 obstoječo manufakturno trgovino v Ljubljani na Rotovškem trgu 262 (danes Mestni trg 24) pod tvrdko J. Pleiweisa nečaka (J. Pleiweis Neffen). Odslej se je Souvanova trgovina razvijala v veletrgovino z manufakturo. Nje sedež je bil v hiši na Frančevem (danes Cankarjevem) nabrežju 3, ki je prišla s kupno pogodbo z dne 2. decembra 1871 v last Souvanovih, dočim se je nadrobna prodaja vršila na Mestnem trgu 22 (Fr. Ks. Souvana sinovi) in 24 (J. Pleiweisa nečaka). Tvrdka je razširila delovanje po vsem Kranjskem, na Primorje in Dalmacijo in zaslovela po svoji solidnosti celo v Gradcu in na Dunaju.

Duša podjetja je bil Fr. Ks. Souvana mlajši sin, Ferdinand Souvan, roj. 18. aprila 1840 v Ljubljani, umrl 15. septembra 1915 na svojem gradu Volčjem potoku pri Kamniku. Izučen v strogi šoli deda Valentina Pleiweisa v Kranju, je bil odličen poznavalec blaga in tržišč. Mravljичno delaven in skrajno varčen, podjeten, a ne tvegaven, je znal držati in množiti pridobljeno ter spravil svojo tvrdko do višine, ki je ni imela ne prej ne pozneje. V javno življenje ni rad stopal, v politično nikoli. Bil je ustanovitelj in podpornik narodnih in zlasti trgovskih društev. Poleg svojih trgovskih poslov je edino še vršil funkcijo cenzorja Avstrogrške banke. Leta 1882. je kupil Gozanijev grad Volčji potok pri Radomljah, leta 1888. je odstopil svoj delež na hiši Šelenburgove ulice 1 bratu Francu Ksaverju, sam pa je 13. maja 1888 kupil nekaj

Koglovo, potem Anton Jeločnikovo hišo na Kongresnem trgu 14. Tudi grad Cemšenik pri Domžalah je 1901 prešel od barona Minutilla v njegovo last.

Iz zakona z Rozalijo Fröhlichovo, hčerko ljubljanskega meščana in hotelirja Antona Fröhlicha na Dunajski cesti 5/7, sta se Ferdinandu Souvanu rodila dva sinova: Starejši dr. Franc Ferdinand Souvan, rojen 30. maja 1870 v Ljubljani, umrl 12. aprila 1932 v Gradeu, pokopan v Ljubljani, je stopil po končanih pravnih študijah v konzularno službo, služboval sprva pri a.-o. konzulatu v New-Yorku, nato v Parizu, Švici, kot podkonzul v Bremenu in Amsterdamu in do 1918 kot konzul v Strassburgu. Po prevratu je vstopil v bančno službo Ljubljanske kreditne banke. Mlajši sin Ferdinanda Souvana, Leon Souvan, rojen dne 24. marca 1877 v Ljubljani, je stopil 1903 v očetovo trgovino in jo vodi od 1906 samostojno do danes. Dne 22. aprila 1916 je kupil od Ernestine pl. Račič, roj. Pleiweis hišo na Mestnem trgu 24, v katero je osredotočil odslej svojo trgovino, hišo na Cankarjem nabrežju 3, odnosno v Ribji ulici 8 pa je 18. julija 1931 prodal Ludviku in Mariji Grkman. L. 1932. je pristopil v tvrdko še Leonov sin Leon Ferdinand, rojen dne 15. maja 1910, kot družabnik.

Starejši sin Franca Ks. Souvana (II.), Franc Ks. Souvan (III.), roj. 30. novembra 1836 in umrl 12. junija 1903, se je izučil pri očetu v Ljubljani, bil od 1865—1903 družabnik brata Ferdinanda, kateremu je kot trgovsko zmožnejšemu rade volje prepuščal vodstvo tvrdke. Bil je odbornik in tajnik Trgovskega podpornega društva (1861—1864), nekaj časa podpredsednik Gremija trgovcev v Ljubljani, od 1881—1891 in od 1894—1901 svetnik Trgovske in obrtne zbornice, ki ga je 8. julija 1889 odposlala kot svojega zastopnika v kranjski deželni zbor, kjer je pa že 7. oktobra 1889 odstopil mesto v prid dr. Karlu Bleiweisu. Sodeloval je tvorno pri ustanovitvi Mestne hranilnice ljubljanske in bil nje prvi predsednik (1. oktobra 1889 do 17. marca 1893).

Iz zakona z Uršulo Kušar, hčerko žitnega trgovca Matije Kušarja, sta se mu rodila sinova dr. Hubert Souvan, roj. 12. maja 1878 v Ljubljani, ki je po dovršenih pravnih študijah na Dunaju vstopil pri finančni prokuraturi v Ljubljani, postal 1917 svetnik, 1918 vodja finančne prokureture, 1920 finančni prokurator in stopil 1935 kot državni pravobranilec v pokoj ter Franc Ksaver (Ferry) Souvan (IV.), rojen 5. oktobra 1873, umrl 5. februarja 1922, ki je po očetovi smrti stopil v tvrdko Franc Ks. Souvan kot družabnik in ostal v njej do 1908, bil nekaj časa (1908—1913) samostojen trgovec z manufakturno trgovino (Pred škofijo, potem Mestni trg 23) v zadnjih letih (1919—1920 pa imel trgovsko agenturo in komisijsko trgovino v Šelenburgovi ulici 1.

Souvanovi so najstarejša, krepko delujoča slovenska trgovska rodbina v Ljubljani, morda v Sloveniji sploh. Gradili in ustvarjali so dober sloves solidne slovenske trgovine preko meja svoje ožje domovine, sodelovali pa tudi odločilno pri gradnji naše kulture. Ustanovili so v teku enega stoletja na ta način ponosno tradicijo slovenskega trgovskega stanu, ki je ne najdemo zlepa v kakem drugem stolnem mestu naše države.

Dr. Rudolf Andrejka

Viri: Matice župnega urada v Novem mestu, frančiškanske in stolne župnije v Ljubljani; Akti dež. in mestn. sodišča ljubljanskega št. 6048/1835 in mest-

nega magistrata ljubljanskega št. 3293/1835 in 6892/1836; Šematizmi ljubljanskega gubernija 1835—1848; Zemljiška in zastavna knjiga mestnega magistrata ljubljanskega 1790—1860; Tom. III, fol. 189, 241 in 249 in Tom. VIII, fol. 125; Zemljeknjižni prepisi v arhivu okrož. sodišča ljubljanskega, Tom. 18, fol. 353; Zemljiška knjiga Mesto Ljubljana, vložka 94 in 230; Kapucinsko predmestje, vložka 30 in 264; Listinska zbirka k zemljiški knjigi 1862, fasc. I, 101; Trgovski register, Posam. 61/1—67/3 in 167/1, Družb. 167/2—167/6, A II, 346/2—346/4; Obrtni registri mestnega magistrata ljubljanskega 1850 in 1859—82, 1908, št. 138 in 1919, št. 431; Zapisniki Trgovske in obrtne zbornice ljubljanske 1881—1901.

Slovstvo: Novice 1861, 43; 1862, 8; 1863, 21; 1867, št. 5, 6, 11, 14; 1885, 20; Laibacher Zeitung 1885, 109 in 1915, 2; Slov. Narod 1885, 109; 1903, 135; 1915, 212; Slov. Trgov. Vestnik 1915, 10; Trgovski Tovariš 1935, str. 49—50, 212.

BLAGOVNI SEJMI PRI RIMLJANIH

Ni v zgodovini starega veka kmalu kaj takšnega, kot je bila prosta blagovna izmenjava za časa rimskih cesarjev, ogromni uvoz iz najbolj oddaljenih pokrajin države in tudi izvoz iz Italije same. Rim je bil postal prvi konsument tedaj znanega sveta, notranja in zunanja trgovina sta bili vir njegovega neizmernega bogastva. Hrbtenico svetovne sile je tvorila enotnost države, jamčena po izborno organizirani trgovski politiki, zavarovana od sijajno izvežbanega vojaštva in podprta od vzorno izgrajenega cestnega omrežja. Notranji in zunanji mir je dovedel po izločitvi Kartagine, glavnega konkurenta in po srečnem zaključku samomorilnih držav-nih vojn čisto naravno do rapidnega razvoja gospodarskega življenja.

Polje udejstvovanja za trgovce, industrije in veleposestnike je bilo skoraj neomejeno; kajti prodajnih trgov je bilo v izobilju. Prosta trgovina ni bila načelo, temveč samoumevna stvar smotrenosti; Rim se je trdno držal načela, da se svet vlada samo od koristi, in je bil pri izvajanju tega načela brez sentimentalnosti, kar mu je bilo slednjič le v dobro. Delomržnost starega Rimljana in iz tega izhajajoče preziranje obrti sta dovedla do velikanskega pohlepa po zlatu; Rimljanu se ni zdelo prav nič grdo, če je živel na stroške provinc in če je z njih denarjem in njih davki izenačil trgovsko pasivnost. Ogromno naraščanje prebivalstva v Rimu je ob pomanjkanju premožnega srednjega stanu povzročilo prav nezdrave razmere. Ob pričetku cesarstva je štel živil in blaga lačno glavno mesto nad dva milijona prebivalcev; polovica je obstojala iz sužnjev. 640.000 ljudi je bilo brez dela in so jih morali zalagati z žitom. Večina živil in porabnih predmetov je morala biti uvožena. Sicilija, Španija, Egipet in južna Rusija so dobavljali žito in stročnice, Galija, obdonavske dežele in Španija kovine, Španija in Egipet volneno in platneno blago, itd. Italija sama se je bavila samo z dobičkonosno vinsko in oljno veletrgovino, z izdelovanjem keramičnih predmetov, bronastih in srebrnih posod, poljedelskega orodja, sve-tilk in manufakturnega blaga.

Ceprav je beseda fabrika (tovarna) latinskega izvora, vseeno ni bilo v Rimu tovarno v našem smislu. Jih tudi niso marali in so kvečemu združili več delavnic rokodelcev v eni roki. Kljub temu pa niso delali na naročila, temveč za prodajo na debelo. Pri tem je pustila država posameznikom popolnoma prosto roko, ni pa dovolila industrijcem skoraj nobene političnega vpliva. Pri tedanji decentralizacijski tendenci je šla

država celó tako daleč, da ni italijanskega producenta proti vedno večji konkurenci provinc prav nič ščitila. Na kovinah in drugih surovinah bogata Galija je prišla kmalu v ospredje in je postala polagoma največja industrijska dežela zapada. Spričo majhne nakupne moči podeželskega prebivalstva je prišlo na ta način samoobsebi do cenene produkcije en gros; ta produkcija je bila pospešena še z dejstvom, da ni bilo v Rimu nobene zakonite zaščite proti ponarejanju originalnih predmetov in da je bilo industrijsko delo v Italiji izključno le v rokah sužnjev. Vrh tega so bili rudniki last države ali občin; delali so v njih kaznjenci, samo v Španiji na primer 40.000.

Individualistično delujoči trgovski stan, gibajoč se v okviru pametno izgrajenih in od države priznanih trgovskih družb, ni bil samo veledobavitelj armade, temveč je vodil tudi izmenjavo blaga, ne ovirano od previsokih carin in segajočo tja do Britanije, Skandinavije, baltskih držav, do Dnjepra in do Črnega morja, do Egipta in ostale Afrike, in celó tja do Indije in Kitajske. Pot do večkratnega milijonarja je bila vsakomur prosta; in res je bilo v času prvih cesarjev v Rimu polno bogatašev, o kojih bogastvu si danes težko napravimo pravo sliko.

Z namenom, da ostane ta blagovna izmenjava stalna ter da dobi vedno novih pobud, so prirejali Rimljani po grškem zgledu na določenih krajih od časa do časa blagovne sejme. Večkrat so sejmišča direktno ustvarili, tako v Trakiji, ter so dali njih prebivalcem velike ugodnosti. V krajih, kjer so bile prometne ali pa podnebne razmere slabe, je bila ustanovitev takšnih sejmišč za tamošnje prebivalstvo prava dobrota. Slika teh blagovnih sejmov je morala biti prav posebnovrstna. Iz galskih trgovskih mest Lyon in Arles (po sedanji pisavi) so prihajale najrazličnejše vrste sukna, Germanija je pošiljala kože in jantar, južna Rusija med in vosek, Ural zlato; po vojaško zavarovanih karavanskih potih puščave so donášali velblodi slonovo kost, datlje, špecerije, začimbe in črne sužnje, arabski trgovci so dovajali žlahtne kamne, kadilo in balzam, Kitajska je pošiljala krasno svileno obleko, Perzija mnogo zaželjene bisere in smaragde. V pristanišču Ostia (pri Rimu) z njegovimi številnimi pomoli, obrežnimi cestami ter skladišči se je kopičilo eksportno blago z italijanskih industrijskih središč Tarent, Capua, Arecij itd. Ženske se niso mogle dosti nagledati krasnih steklenih in namiznih izdelkov iz južne Italije, keramik in glinastih svetilk, kovinskega in usnjenega blaga (to je prihajalo tudi iz Ogleja), doz, glavnikov, ogledal, parfumov in lepotil (šmink), v kojih porabi niso Rimljanke prav nič zaostajale za našimi sodobnicami. Tudi delikatisnih trgovin ni manjkalo; sladkosnedeži so bili postreženi s fino šunko iz Francije, z ostrigami iz Tarenta, z jagnjetino iz Grčije in — po luksuznih cenah — tudi z vloženimi jeziki flamingov ter z možgani pavov in fazanov. Na zabaviščih je pa občudovala radovedna množica poleg drugega tudi Transporte divjih živali, ki so jih dovažali v velikem številu. Za cirkus je imel Rimljan vedno veliko zanimanje in je dal za vstop v cirkus tudi zadnji denar. Pri eni sami predstavi, ki jo je dal prirediti cesar Avgust, je bilo v medsebojnem boju umorjenih 3500 zveri in pri eni sami levski gonji, ki jo je priredil Pompej, je bilo ubitih 500 levov. Tudi žirafe in antilope so »lovili« in nekoč so kot posebno senzacijo priredili lov na 300 rdeče pobarvanih nojev. Za razvedrilo je bilo na blagovnih sejmihi Rimljanov torej dobro poskrbljeno.

V. Š.

RESNICOLJUBNOST IN STVARNOST V REKLAMI

Znan je izrek lastnika svetovnoznanega podjetja Michelin, ki izdaja za reklamo letno ogromne vsote: »Reklama tvori dvorezen meč. Seznanja nas z blagom in razširja obenem z izredno naglico njegove pomanjkljivosti in prednosti. Manjvredno blago brez reklame lahko najde dolga leta kupce, z uporabo reklame pa postane po preteku nekaj mesecev — neprodajno.« Kako čudovita je resnica, ki je skrita v tej izjavi! Propaganda za manjvredno blago se spotika na neštetih težkočah in ovirah. Blago, ki je postalo znano po reklami, je pod izredno strogim opazovanjem in kontrolo javnosti. Razširjajo se ugodne in neugodne vesti o njem. Kupci razglašajo svoja opazovanja in svoje izkušnje o blagu in kakor je že na svetu, da se slabo vedno hitreje zapazi in prej omenja, tako je to tudi tukaj. Prav kmalu je slabo ali tudi samo manjvredno blago obče znano in le s težavo je dobiti zanj kupca.

Zato je važno, da je reklama resnicoljubna in stvarna. Resnicoljubna, da ji ne moremo očitati lažnih stremljenj, in stvarna, da nas ne vara. Koliko strank bi si lahko obdržali razni propagandisti, če bi imeli gornje vedno pred očmi. Morda bi s strogim izvajanjem teh osnovnih načel pridobitvene reklame ostali brez tega ali onega kupca — toda bolje je, da imamo enega enkratnega kupca manj, zato pa ostale odjemalce zadovoljne in stalne. Ne pozabimo, da ni namen reklame pridobivanje enkratnega kupca, ampak pridobivanje stalnih odjemalcev. Kako često je združena prva pridobitev kupca s tako velikimi stroški, da se nam reklama zanj nikakor ne bi izplačala, če ne bi ta kupec še nadalje kupoval pri nas. Kupoval pa bo pri nas le tedaj, če bo prepričan, da mu v resnici dobro in solidno postrežemo.

Če blago, ki ga ponujamo v svoji reklami, ni prvovrstno, potem ga nikar ne ponujamo kot tako. Nižja cena bo v tem slučaju več pripomogla, kakor pa neresnica. Ob drugi priliki zopet odkritosrčno priznajmo, da ima blago gotove napake in ga moremo le zato tako poceni prodajati; nihče nam tega ne bo zameril, nasprotno, pridobili si bomo s svojo odkritosrčnostjo zaupanje. Za zahtevano plačilo dajmo vedno polno protivrednost v blagu, ne delajmo pri tem nikakih izjem in prepričani smo lahko, da si bomo z reklamo pridobljene slučajne kupce ohranili kot stalne odjemalce. Resnicoljubna, odkrita in stvarna reklama nam bo neizčrpen vir za pridobivanje strank. Naši odjemalci nam ne bodo mogli nikoli očitati kakih zmot ali celo prevar, ampak nasprotno, govoriti bodo mogli le o našem poštenem poslovanju. In ta naša neplačana reklama nam bo le koristila. Znano je, da so priznalna pisma izboren reklamni pripomoček. Priznalna pisma pa moremo dobiti le od zadovoljnih odjemalcev. Zato bo naša propaganda, zgrajena na osnovnih načelih pridobitvene reklame, le nam v prid.

Toda ne samo reklama za določeno blago naj bo resnicoljubna in stvarna — vsa naša propaganda naj nosi žig resnice in stvarnosti. Hipoma bi mogoče kričeča, pretiravačča in zmotna reklama več koristila, trajnega uspeha pa z njo ne bomo nikoli dosegli. Vzemimo kot primer razne prodajalce »nedosegljivih in epohalnih iznajdb« na različnih sejmi in vele-sejmi. Letos bodo z uspehom prodajali ta predmet, prihodnje leto jih

bomo že našli pri prodaji povsem drugega blaga. In zakaj? Ker njihova reklama ni bila resnična in stvarna ter se je tudi tu uresničila pomembna izjava: slabo blago postane po uporabi lažne in nestvarne reklame neprodajno.

I. V.

PRIJAZNI SVETOVNI BLAGOVNI TRGI

Poživljenje na svetovnih blagovnih trgih, ki se je pojavilo prvič v juniju, je trajalo še skoz ves avgust. Čeprav so dogodki v Španiji, ki danes za mednarodno trgovino kot trg v veliki meri izpade, opominjali opetovano k opreznosti, se do sedaj še ni pojavil kakšen globlji vpliv. Tudi novi pritisk na francoski frank se na trgih sirovin ni nič uveljavil. Bistveno močnejše so bile konjunkturalne sile navzgorne tendence, javljajoče se v dobri zaposlenosti številnih ozemelj sveta, tako predvsem v Zedinjenih državah, v Veliki Britaniji in v Srednji Evropi. Na raznih blagovnih borzah je bila kupčija prav živahna, pri čemer se pa začetni veliki dvigi pač niso dali obdržati in se je kupčija umaknila mirnejšemu gibanju. Za nastopivšo jesen se izgledi konsuma ugodno presojajo. Lice svetovnega trga vobče je bilo v zadnjem času nespremenjeno prijazno; povprečno izboljšanje cen se je gibalo med 2 in 8%; pri koruzi, čaju in kakau je znašalo 10 odstotkov več. O nadpolovičnem izboljšanju v ceni platine bomo še posebej govorili. Če je kakšen svetovnotržni predmet v ceni nekoliko izgubil, je bilo to le reakcija na prejšnje velike dvige.

Boljše vreme v prekomorskih žitnih produkcijskih okrajih in zlasti ugodneje se glaseča poročila o pridelku v Kanadi so dovedla do pomirjenja na svetovnem žitnem trgu. Dalje so prišla tudi prav ugodna poročila o razmerah pridelka v deželah južne poloble; zlasti v Argentini se je s pšenico posejana zemlja izdatno povečala. Ravno Argentina in z njo vred Avstralija sta menda letos poklicani, da bosta imeli v preskrbi z žitom važno izenačilno vlogo. — Zelo trden je bil evropski trg sirovega masla in se za bodoče tedne računi še z rastočo tendenco. Nastop hladnejšega vremena porabo običajno dvigne, dočim se istočasno izvrši sezijsko padanje produkcije.

Brazilski trgi kave so v ceni zopet izgubili to, kar so bili prej pridobili. Čeprav se uničenje odvišnih zalog od julija dalje hitreje vrši — doslej je bilo uničenih vsega skupaj 37.600.000 vreč —, se ne more reči, da bi se bila prevelika ponudba kaj prida zmanjšala. S Kolumbijo započeta pogajanja o omejitvi produkcije se bodo v oktobru nadaljevala in se bodo povabile na pogajanja tudi druge produkcijske dežele. — Tudi letos so se cene britanskih vrst čaja začele dvigati točno v drugi polovici avgusta. Povpraševanje je bilo vseskozi živahno. Imenovane vrste čaja so deloma potegnile tudi druge vrste za seboj. — Svetovni trg sladkorja je bil kar stalen in trden. Zaloge, s katerimi trgovina razpolaga, so razmeroma majhne in so za ca 15 odstotkov manjše kot so bile lani ob tem času. — Trg kaka je bil prijazen. V večini dežel je konzum narasel. Vobče so cene za približno eno tretjino nad lanskimi.

Vsled ugodnega konsumnega razvoja se je kavčuk dobro držal. S 1. julijem nastopivše zvišanje kvote za 5 odstotkov se vsled razločnega konsuma ni poznalo ne v pritisku na cene in ne v statističnem položaju. Obratno, zaloge v Ameriki in Angliji so obdržale svojo padajočo tendenco. V prvih sedmih mesecih je v primeri z istimi lanskimi meseci narasla poraba sirovega kavčuka v Ameriki za 13 odstotkov na 331.000 ton. Ker je znašala svetovna poraba v prvi letošnji polovici ca 500.000 ton, bo letni zaključek s približno 1 milijonom ton pomenil nov rekord. — Bombaž je vsled dobrega vremena in velikih ponudb v ceni nekoliko odnehal. Nadaljnji razvoj bo zavisel med drugim tudi od predsedniških volitev v Zedinjenih državah. — Nova volnena sezija v Avstriji se je ob živahnem zanimanju kupcev iz Anglije in tudi iz Nemčije precej trdno otvorila. Sedaj so Avstralci menda poravnali svoj carinski spor z Japonsko in bodo japonski nakupi imeli za posledico utrditev cen. V Južni Afriki pričakujejo letos za 10 odstotkov več volne kot je bilo lani. — Svilenih kokosov je dalo letošnje leto na Japonskem več kot lansko. V pomladi dosežene višje cene so dale namreč nagib k večji produkciji. To in pa rastoča konkurenca Kitajske na svetovnem svilenem trgu je bilo vzrok za nedavni padec cen na borzi v New Yorku. — Trg konoplje s izal se je okrepil, trg konoplje Manila je bil pa vsled japonskih nakupov že prej trden. — Sirova džuta je prišla v Londonu že skoraj na 18 funtov, pa je morala potem v ceni zopet nekoliko odnehati; industrija še ni bila voljna, da izvrši večje založne nakupe. — Rusi starega lanu skoraj ne ponujajo več. Poročila o novem pridelku v Rusiji so zelo nesigurna. Cene so se okrepile. V večini producijskih dežel letošnji pridelok najbrž ne bo večji kot je bil lanski.

Kovinski trgi so bili ob vodstvu bakra in svinca pretežno trdni. Svojo najmočnejšo oporo ima baker sedaj v rastoči porabi, ki redno dosega svoj višek v mesecih julij—november. Vsled mednarodnega oboroževanja je potreba po bakru še večja. Trg cinka si je mogel od svoje globinske točke pravtako opomoči. Jasno sliko si bomo mogli dobiti, ko bodo završena pogajanja s Siamom, z Belgijskim Kongo in z Bolivijo. — Močno zanemarjen je bil trg cinka. Nakupi se omejujejo na tekočo potrebo, svetovna produkcija je trajno zelo visoka, glasovi o ustanovitvi novega cinkovega kartela so naenkrat utihnili. — Svinec se je zopet okoristil z novimi mednarodnimi nakupi, zlasti za oboroževanje. Namesto izpadlega španskega svinca so kupovali svinec iz Mehike in iz dežel britanskega imperija in je ravno izpad španskega svinca na cene dobro vplival. — V Londonu so po dolgem odmoru zopet kupovali srebro za ameriški račun. Ni pa misliti na to, da bi v bližnjem času cene kaj izdatno pridobile. — Posebno gibanje velike izmere se je izvršilo v platini. V Londonu, kojega platinski trg je odločil za ves svet, je v avgustu poskočila cena od 8 funtov na 12³/₈ funta ter je s tem dosegla višino približno od začetka leta 1930. Kot glavni vzrok za ta nenavaden več kot 50% skok navajajo špekulativne namere. Gibanje je izšlo iz Zedinjenih držav in imata Kanada ter Rusija seveda korist od zvišanja cene. V statističnem položaju naraščanje cen ni utemeljeno; zaloge so zadostne, produkcija je polna. Cena platine je bila pred desetimi leti pet- do šestkrat tako velika kot cena zlata, nato je padla in je prišla začasno pod zlató, sedaj je pa zopet več kot dvakrat tako visoka kot cena zlata. Od vojske dalje je poraba platine narasla od ca 165.000 na 275.000 unc, še

hitreje je pa narasla produkcija. Pred vojsko je producirala Rusija tri četrtine svetovne produkcije, od leta 1927. dalje producira Kanada platino kot stranski produkt pri produkciji niklja in bakra in je dala v zadnjih letih skoraj polovico svetovne porabe. Trajno se cena platine seveda ne bo določevala po mednarodni špekulaciji, temveč po produkciji in porabi.

Podamo običajni seznam:

Blago	Borza	Zač. julija 1936	Zač. avgusta 1936	Zač. sept. 1936
Pšenica	Chicago	95'—	108'75	109'—
Kava	New York	4'40	4'63	4'17
Sirovi sladkor	New York	2'80	2'71	2'71
Bombaž	New York	11'61	12'05	11'36
Volna	Bradford	32'—	32'50	32'50
Lan	Leningrad	41'50	41'50	43'—
Džuta	London	16'94	16'81	17'31
Konoplja	London	27'75	26'—	26'75
Baker	New York	9'50	9'75	9'75
Cin	New York	40'62	43'25	43'25
Svinec	London	15'06	16'44	17'06
Cink	London	13'69	14'06	13'81
Srebro	New York	44'75	44'75	44'75
Kavčuk	New York	16'—	16'50	16'25

NAŠE GOSPODARSTVO V ZNAMENJU ŽETVE

Letos kaže, da bomo doživeli začetek boljše konjunktore v večji meri kot prejšnja leta. Predvsem opiramo to trditev na dobro letino.

Letos imamo izredno dobro letino, vzeto seveda za vso državo. Letina pšenice je dala 28,768.000 met. stotov, dočim je dala lanska žetev pšenice le 19.895.000 met. stotov. Tako velike letine še nismo imeli, kajti doslej rekordna žetev l. 1928. je dala samo 28,112.000 met. stotov. To pomeni, da bomo letos imeli velike količine pšenice za izvoz. Dočim je bil prejšnja leta svetovni pšenični trg v znamenju prenizkih cen, se je letos položaj za izvoznike pšenice znatno izboljšal. Pomisliti je treba, da ima Amerika letos radi suše najslabšo letino. Poleg tega pa bistveno vpliva na položaj svetovnega trga tudi dejstvo, da so se v pretekli kampanji 1935—1936 zaloge pšenice v najvažnejših državah zmanjšale za polovico na višino, katero poznamo iz dobe pred veliko svetovno krizo. Naše blago je dobre kakovosti in vse kaže, da bomo izvozili rekordne količine pšenice ostale po pokritju naših potreb. Poleg tega se nam tudi v koruzi obeta najboljša letina in cenijo pridelek na 50 milij. met. stotov. Tudi za koruzo kaže dobro na svetovnih tržiščih in v državah, kamor najbolj izvažamo koruzo. Za Srbijo in Bosno je važno, da je izredno dobra tudi letina češpelj. Zaradi tega je beograjska agencija »Jugoslovenski kurir« izračunala, da bomo letos dobili za pšenico in koruzo okoli 100 milij. dinarjev, za češplje pa nad 100 milij. dinarjev. Vse to bo seveda bistveno vplivalo na potek konjunktore v naši državi. Lahko rečemo, da bo tudi reševanje vprašanja kmečkih dolgov doživelo drugačno presojo po tako dobri letini v važnih žitorodnih krajih naše države. Da so optimistična pričakovanja na mestu, dokazuje tudi dejstvo, da so cene na svetovnih trgih višje kot pa jih je določila Privilegirana izvozna družba za naše domače tržišče.

Kakor prejšnja leta tako se je tudi letos država odločila, da bo intervenirala na trgu pšenice. Objavljena je bila dne 15. julija uredba o odkupu pšenice po Prizadu ter je država v ta namen dala 250 milij. dinarjev. Novost v naši žitni zakonodaji pa je, da se po uredbi od 25. julija 1936 ustanove posebni odbori za določanje cen pšenice po posameznih okrajih in banovinah. Namen teh določil je spraviti v sklad z interesi producentov tudi interese takozvanih pasivnih krajev, ki hočejo naravno poceni kupovati živila.

Za Slovenijo je položaj drugačen kot za ostale pokrajine države. Predvsem nam je ugotoviti, da je bila letošnja letina pšenice v naši pokrajini slaba in je znašala za približno 100.000 met. stotov manj kot lani. To pomeni, da bomo morali letos uvoziti okoli 1000 vagonov pšenice več iz drugih pokrajin države kot lani, kar bo obremenilo našo plačilno bilanco za okoli 15 milij. dinarjev. Na drugi strani pa traja v glavnem naša kmetijska kriza z nezmanjšano silo dalje. Pomisliti je treba, da naše kmetijstvo temelji v izredno velikem obsegu na živinoreji, ki pa ne dosega dobrih cen za svoje proizvode. Res je sicer indeks cen živine in proizvodov narasel letos v spomladnih mesecih predvsem radi organizirane akcije hrvaških in slovenskih kmetov, vendar ta indeks še zelo zaostaja za drugimi skupinami. Tako je znašal naš povprečni indeks za 1935 65'9, od tega rastlinski proizvodi 68'2, živina in proizvodi pa samo 56'6. Indeks v juniju je znašal skupno 65'4, rastlinski proizvodi so izkazovali indeks 64'5, torej le malo pod povprečjem, indeks živine in proizvodov pa je znašal le 56'2, torej daleč pod povprečjem. Za presoj položaja našega kmetijstva je izredno pomembno tudi, da naš les ne gre nikamor več iz države. Čeprav so bile ukinjene sankcije, se izvoz lesa v Italijo ne more razviti. Na lesu pa je interesirano okoli 140.000 naših gozdnih posestnikov, ki so po ogromni večini kmetje in v številnih slovenskih okrajih ni kmečkega posestva brez odgovarjajoče gozdne posesti. Poleg tega je dal les tudi posredno zaslužiti našemu kmetu z dovozom na žage itd. Ta dva faktorja, nizke cene živine in lesa bistveno vplivata na položaj našega kmetijstva, ki se ne more izboljšati, dokler ta dva naša najvažnejša proizvoda ne najdeta dovolj kupcev po višjih cenah.

Se vedno čaka rešitve za nas tako važno vprašanje mobilizacije naših denarnih zavodov. Narodna banka je sedaj zbrala material o kmečkih dolgovih pri bankah ter znašajo kmečki dolgovi na menice pri bankah v državi 1524 milij. dinarjev, hipotekarno zavarovanih pa je dolgovi za 208 milij. dinarjev. V Sloveniji znašajo kmečki dolgovi pri bankah 238'76 milij. dinarjev ali 13'8% vseh kmečkih dolgov. Ta statistika je sestavljena na podlagi odgovorov bank in pomeni ta številka, da so toliko znašale kmečke terjatve naših bank, to pa ne samo v Sloveniji, ampak tudi v drugih pokrajinah naše države, ker imata dve ljubljanski veliki banki razvito podružnično mrežo po vsej državi in je posebno ena velika banka interesirana na tem vprašanju. Tozadevno se sedaj govori o novih sredstvih, ki naj bi jih dala država, dobila pa bi jih z mobilizacijo pri Narodni banki in drugih privilegiranih zavodih. Bilo je tudi že več konferenc in pri koncu so udeleženci izjavili, da bo to vprašanje enkrat za vselej spravljeno z dnevnega reda. Upajmo, da bo nova ureditev prinesla vsaj malo napredka v primeri z dosedanjimi moratornimi ukrepi, ki so samo odlagali rešitev tega vprašanja.

V zvezi s tem pa je omeniti tudi paralelno akcijo, ki gre za mobilizacijo naših regulativnih hranilnic. Mestna hranilnica ljubljanska je že leta 1934. zaprosila za odlog plačil, mestna občina ljubljanska pa za večje posojilo pri Državni hipotekarni banki. To posojilo bi se porabilo za vrnitev dolga mestne občine pri hranilnici, ki bo na ta način dobila vsaj gotovino za ona izplačila, katera mora garantirati vlagateljem na podlagi lestvice, ki je bila objavljena dne 31. decembra 1932, ko je hranilnica prosila za zaščito. Sedaj je Državna hipotekarna banka na svoji seji dne 30. julija odobrila posojilo mestni občini v znesku 30 milij. dinarjev na 10 let in po 7%. Toda to posojilo bo izplačala tedaj, ko se bo izvršil tudi vpis še drugega posojila v znesku 20 milij. dinarjev ali več in sicer s hranilnimi knjižicami mestne hranilnice ali pa v gotovini. Zaradi tega je občinski svet na svoji seji dne 19. avgusta sklenil najeti to posojilo, katerega vložniki mestne hranilnice lahko v celoti vpišejo s svojimi terjatvami pri zavodu. To posojilo je obligacijsko in teče 15 let pri obrestni meri 6%. Emisijski tečaj je 100% za plačila s knjižicami in 97% za plačila v gotovini. Rok za vpis tega posojila še ni določen, trajal pa bo mesec dni. Danes je že gotovo, da bo to posojilo uspelo, ne toliko z vpisovanjem v gotovini,

nego z vpisovanjem s hranilnimi knjižicami. Podobno gre tudi za mobilizacijo mestne hranilnice v Mariboru ker je tudi mariborska občina prosila za posojilo v znesku 18 milij. dinarjev. Poleg tega je mariborska mestna hranilnica zaprosila tudi za večji eskontni kredit pri Narodni banki. Tako se bodo polagoma uredila vprašanja mobilizacije denarnega trga in danes se že kažejo ugodne posledice teh ukrepov, saj vidimo, da je tečaj vložnih knjižic mestne hranilnice že narasel čez 90%, nekdanj pa je padel celo pod 50. Tudi razpoloženje med vlagatelji je boljše in najnovejše statistike o gibanju vlog kažejo večje zaupanje vlagateljev. Velik pomen ljubljanskega posojila je tudi v psihološkem momentu okrepitve zaupanja.

Sankcije z Italijo so bile ukinjene s 15. julijem 1936, obenem pa je bil uveden nov način plačilnega prometa z Italijo, ki pa se še ni videl dosti v praksi, ker je promet z Italijo še vedno izredno slab. Toda tako z naše, kot z italijanske strani se dela na obnovi trgovinskih odnošajev ter se je italijanska vlada že 29. julija obrnila s predlogom v Beograd, da bi se že v septembru začela pogajanja. Naš odgovor je bil tudi že sestavljen in pričakovati je, da bo še te dni odpotovala naša delegacija v Rim k ureditvi trgovinskega in plačilnega prometa. Seveda pa si naši izvozniki ne smejo delati prevelikih iluzij, ker je danes težko misliti, da bi Italija mogla plačevati naš izvoz tako, kot ga je plačevala pred letom dni, ker se bo morala aktivnost naše trgovinske bilance z Italijo zmanjšati, poleg tega pa bo treba urediti še vprašanje mobilizacije dosedanjih klirinških terjatev v Italiji, katerih je po najnovejšem izkazu naše Narodne banke z dne 3. septembra še vedno 38.641.000 lir. To vprašanje se bo dalo rešiti le postopno s povečanjem naših trgovskih poslov z Italijo.

Za našo zunanjo trgovino je važno, da je tudi letos Češkoslovaška pripravljena kupiti 10.000 vagonov pšenice pri nas, kar se bo v naši trgovinski bilanci močno pokazalo. Naša trgovinska bilanca sama izkazuje za julij po daljši pasivnosti zopet aktivnost v znesku 17 milij. dinarjev. Tu se vidi, da se že začenja izvoz naše letine, na drugi strani pa se manjša radi deviznih omejitev uvoz v našo državo. Boljše uspehe bo pokazala trgovinska bilanca v jesenskih mesecih.

Med ugodnimi znamenji gospodarske konjunktore v naši državi omenjamo, da število zaposlenih delavcev stalno narašča. To velja tudi za Slovenijo. Vendar narašča zaposlenost v Sloveniji v manjši meri kot v drugih pokrajinah države, kar se vidi iz naslednjih števil: o zaposlitvi delavstva:

	vsa država	Slovenija
		OUZD
junij 1930	654.948	103.214
junij 1935	585.130	82.490
junij 1936	630.720	88.040

Če vzamemo leto 1930. kot normalno za 100, potem pa dobimo naslednjo sliko zaposlenosti:

	vsa država	Slovenija
junij 1930	100	100
junij 1935	89'3	79'8
junij 1936	96'3	85'3

Ti podatki ponovno potrjujejo naše ugotovitve, da se izboljšanje gospodarskega položaja ne občuti v isti meri pri nas kot v drugih pokrajinah države, saj je zaposlenost padla od 1930 na 1936 v vsej državi samo za 3'7%, v Sloveniji pa za 14'7%. Tudi če upoštevamo odtok zavarovancev od Okrožnega urada za zavarovanje delavcev k bolniški blagajni Trgovskega bolniškega in podpornega društva v Ljubljani, je vseeno zaposlenost v Sloveniji manj narasla kot v ostalih pokrajinah naše države.

V zakonodaji smo dobili novo uredbo o Feniksu, ki stvarno ne prinaša novosti, ampak po naši stari navadi odlaga rešitev za par mesecev, potem pa se začne zopet na novo. 20. junija je izšla tudi uredba o preskrbovanju industrije za semensko olje z oljnatim semenjem, ki je odredila minimalne cene za sirovine na bazi 250 dinarjev. Ta baza je bila kasneje znižana za 4%.

8. avgusta je bil ponovno noveliran davek na poslovni promet, v katerem se kmalu tudi strokovnjaki ne bodo spoznali in bi bilo nujno želeti, da dobimo vsaj eno prečiščeno izdajo, ki bo pomagala k poenostavljenju.

17. julija je izšla uredba o trasiranju in gradnji prog, ki navaja poleg šentjanske proge tudi progo Črnomelj—Vrbovsko, kar je logična posledica gradbe šentjanske proge. Skupno je določenih za gradbo novih prog 500 milij. dinarjev.

24. junija je bila obelodanjena uredba o sanaciji bratovskih skladnic, ki pa ne bo dosegla zaželenega cilja, kakor so to že ugotovili strokovnjaki (tajnik Delavske zbornice g. Filip Uratnik).

Uredba z dne 13. julija prepušča Narodni banki zgraditev kovnice denarja.

Dne 14. avgusta je bila z veljavnostjo od 1. septembra zvišana prispevna tarifa za nezgodno zavarovanje, in sicer od 7 na 8%. S 1. avgustom pa je stopilo v veljavo povišanje poštnine za inozemstvo, razen za Italijo, Češkoslovaško, Grčijo, Romunijo in Turčijo.

V ostalem pa se občuti tudi v našem gospodarstvu vedno bolj stavkovno gibanje, pri katerem se delavstvo poslužuje zasedbe tovarn, da izsili svoje zahteve od lastnikov. Živimo v dobi kolektivnih pogodb za vse neštevilne panoge našega gospodarstva in pri tem se ne urejajo samo odnošaji v industrijski, ampak tudi v obrtni proizvodnji. Seveda so v ozadju tudi politični momenti, o katerih pa tu razpravljati ni mesto.

D. P.

GOSPODARSKE TEŽKOČE V ŠPANIJU

Od letošnjih februarских volitev dalje se Španija in njeno gospodarstvo nikakor nista mogla izmotati iz političnih nemirov, in prišlo je polagoma do sedanjega stanja. Špansko gospodarstvo je v prvi vrsti odvisno od agrarnega problema, dalje od finančne in vrednotne politike ter od zunanje trgovine; ono je še zmeraj v stanju stagnacije, v katerem se nahaja že več let. Na koncu preteklega leta 1935., ko je notranji politični položaj obetal nekakšno stabilnost in se je v financah javljal začetek ozdravljenja, se je zdelo, da ima Španija najhujše že za seboj. Pa je najhujše šele prišlo.

Položaj španskega poljedelstva je kaj malo razveseljiv; vrednost produkcije cenijo na približno deset milijard peset. Glavni problem španske politike in španskega gospodarstva je — kot rečeno — agrarno vprašanje. Potrebna je temeljita preureditev kmetijskih razmer. Največjo remeduro zahtevajo zakupne razmere. Krivda tiči predvsem v veleposestvu in z njim vstric v sistemu dvo- ali tudi večstopnega zakupa. Veleposestniki dajo namreč velik del zemljišč v zakup večinoma takim ljudem, ki sami nimajo namena, da bi jih obdelovali. Ti jih dajo zopet drugim interesentom v zakup, ti večkrat spet naprej itd. Slednjič pride zemljišče v roke obdelovalca. Zakupnine, ki na ta način nastanejo, se morejo iz doneska zemlje komaj kriti in jih moremo razumeti le vsled izredno nizkega življenjskega standarda španskega kmečkega prebivalstva; na drugi strani so pa vsled tako nastale razkositosti poljedelsko uporabne zemlje dalekosežna melioracijska dela skoraj nemožna. Te razmere so v zadnjih letih še poostrene vsled padajočih cen poljedelskih pridelkov, česar tudi opiralni poskusi niso mogli preprečiti. Če hoče doseči Španija notranji politični mir in boljši razvoj svojega kmetijstva, bo eden prvih predpogojev te naloge sprememba obstoječih agrarnih razmer.

V kakšnem stanju bodo izšle iz državljanske vojne finance in vrednotne razmere, je seveda nemogoče kaj gotovega povedati. Tečaj španske pesete, ki je po devalvaciji iz leta 1931. doživela v letih 1932. in 1933. močnejše spremembe, je od spomladi leta 1934. dalje de facto stabiliziran, in sicer na podlagi ca. 42% prvotne zlate paritete. Odgovornost za obrambo pesete ima seveda v prvi vrsti madridska vlada, ki kontrolira Špansko novčeno banko in s tem vred njene zlate zaloge. Te zaloge so za državo kot je Španija, posebno še glede na njeno zunanjo trgovino, izvanredno velike. Okoli srede tekočega leta so navedene s 425 milijoni zlatih dolarjev! Španija ima namreč, kar je le malo znano, za Francijo in Anglijo največ zlatih zalog v Evropi, je torej tozadevno na tretjem mestu, pred Italijo, Nemčijo itd. Španska banka bi mogla zato brez dvoma oddati v bodoče inozemstvu znatne zaloge zlata za oporo pesetnega tečaja, če bi razvoj zunanje trgovine to zahteval. — Sedanje notranje politično stanje se je v gospodarskem oziru že davno poznalo. Gospodarski krogi so bili vsled obstoječe nesigurnosti v svojih dipozicijah skrajno rezervirani, izdajanje naročil je zastajalo, imetniki glavnice so mislili, da morejo svojo posest otepi pred grozečo nevarnostjo in so jo zamenjali v vrednoto, ki je bila po njih mnenju varna. To se izkaže naravno tedaj še kot posebno neugodno, če je bil devizni položaj že prej napet, kakor je to v Španiji. Že v začetku maja so morali vsled vedno težavnejšega deviznega položaja uvoz kontingentirati, pri čemer so dali mesečno za manj važno uvozno blago le par milijonov peset na razpolago. Pomisliti pa moramo, da je znašalo zlato kritje v obtoku se nahajajočih bankovcev v začetku junija še zmeraj ca. 44%. Za neobhodno potrebno uvozno blago, med katerimi omenimo poleg drugega bombaž, džuto, celulozo in les, so pa dali na mesec na razpolago vseeno več kot 40 milijonov peset. Ta ureditev je pa imela zoprni stranski učinek, da so bili španski trgovci v svrhu poravnave svojih inozemskih obveznosti prisiljeni kupiti zadevne devize na »črni borzah«, pri čemer so pa morali naplačati do 20%. Pozneje je bilo ustavljeno plačevanje obresti; tečaj za špansko valuto sta pa pariška in amsterdamska borza črtali že 20. julija. V sredi tekočega leta je notirala peseta ca. 5'80 din.

Ko se bo dežela pomirila, bo morala Španija v svrhu odprave deviznih težkoč pač poskusiti, da dvigne izvoz; kajti niti kontingentiranje uvoznega blaga, niti zacarinjenje nekih importnih vrst s posebno carino od 5 do 20% ni rodilo pričakovanega uspeha.

Tako preidemo na zunanjo trgovino. Glavni izvozni predmeti Španije so z dvema tretjinama izvozne vrednosti živila. Njih prodajni trgi so koncentrirani le na malo dežel; Velika Britanija, Francija, Unija in Nemčija kupijo na primer 60 odstotkov vsega španskega eksporta. Uvoz, v prvi vrsti sirovine in polfabrikati za močno se razmahniško industrijo, pa prihaja v nasprotju z izvozom iz najrazličnejših držav, in je zato izenačenje trgovske bilance naravno posebno težko. Motnje v blagovni izmenjavi z omenjenimi štirimi državami morajo imeti za špansko gospodarsko življenje avtomatično posebno težke posledice. V preteklem letu je španski izvoz padel, uvoz je narasel. Letos se je razmerje med uvozom in izvozom začelo boljšati v prilog izvozu in sta si bila v aprilu že oba po dolgih letih zopet enkrat enaka; pa je prišla revolucija in je vse podrla, vsaj zaenkrat. Veliko so Španiji letos pomagale znane sankcije, ki so ji omogočile večji izvoz oranž, oliv itd. Sedaj izmenjava blaga med

Spanijo in inozemstvom precej počiva, zlasti izmenjava z onimi deželami, kojih trgovski promet se vrši po morju; in to je odločilna večina. Dokler ni državljanska vojna končana in ni upostavljena v deželi priznana vladna oblast, je pričetek nove zunanje trgovine skoraj nemogoč. Kdo si upa trgovati z deželo, kjer mu ni zagotovljen ne dohod blaga in ne dohod plačila! Gotovo je, da izvoz in uvoz Španije rapidno padata.

Glede posameznosti v izvozu Španije omenimo sledeče: Na izvozu so udeležene oranže s približno 21—22% vsega izvoza, olive 7·5%, kemikalije itd. 7·5%, vino 7·3%, mandeljni in orehi 7%, železna ruda in žvepleni kršec 5·2%, razno sveže sadje 4·1%, pluta (probkovina) in plutovinaslo blago 4%, zelenjava 3·7%, ribje konzerve 3·6%, druge živilske konzerve 3%, posušeno sadje 2·6%, svinec 2·1% itd. Že ta seznam nam pravi, v kako veliki meri sta španski izvoz in španska trgovska bilanca odvisna od izvoza oranž, ki prevzame nad petino vsega španskega izvoza. Vse drugo je precej daleč zadaj. Za bodoči gospodarski razvoj bo velikega pomena okolnost, če se bo mogel izvoz oranž — in seveda tudi drugega sadja — izvršiti brez velikih motenj. Nabiranje oranž se prične v novembru, izvoz se vrši pretežno v mesecih december—april. Če Španija v bodočih mesecih ne bo mogla kolikor toliko nemoteno izvažati, bodo v vrzel takoj vskočile druge države; oranže bi dobavljali Italija in Palestina, olive, mandeljne in orehe Italija in Turčija, železno rudo Francija, Švedska in Algerija, živo srebro Italija, svinec Avstralija, Mehika in Kanada itd.

Velike izvozne izgube v glavnih pridelkih poljedelstva ozir. vrtnarstva ter rudarstva bi nakupno moč prebivalstva za dolgo dobo oslabilo, in posledice te oslabiljene nakupne moči bi čutile tudi one države, ki v Španijo prodajajo. Tudi Jugoslavija je med njimi; o naših trgovskih odnosih do Španije je dnevno in strokovno časopisje že opetovano poročalo.

NEVIDNO ZLATO

Svetovna produkcija zlata, ki je kazala v zadnjih letih rastočo tendenco, se je v prvi letošnji polovici zopet pomnožila. Ker sledimo poročilu nemškega Zavoda za konjunktorno raziskovanje, bomo podali številke v nemških markah. Celoletna lanska produkcija je cenjena na 2660 milijonov mark, produkcija prve letošnje polovice pa na 1400 milijonov mark. Dalje se je gibal dotok iz indijskih zlatih zakladov približno v dosedanjem obsegu. Kljub temu so pa vidne svetovne zaloge, s katerimi statistika računa, padle v prvih šestih letošnjih mesecih za 221 milijonov mark. Razlago za ta nekam paradoksní pojav nam poda dejstvo, da so odšle medtem nadaljnje zelo znatne in obseg nove produkcije presegajoče množine zlata, in sicer okoli 1800 milijonov mark, deloma v posest zasebnikov in so sedaj tam skrite, deloma pa v sklade za izenačenje raznih vrednot. Tako so prav velik del zneska dveh milijard mark, ki ga je v prvem letošnjem semestru oddala Francoska banka, pospravile ali industrijske tvrdke ali pa francoski zasebniki; sploh moremo misliti, da se nahajajo zelo velike množine »nevidnega« zlata v rokah francoskih zasebnikov. Po cenitvah nemškega Statističnega državnega urada v »Wirtschaft und Statistik« so znašale zlate zaloge britanskega sklada za izenačenje vrednote v sredi tek. leta 3000 do 3250 milijonov mark itd.

V zalogah centralnih novčnih bank so se v tekočem letu izvršile nadaljnje spremembe. Nadaljevala se je tendenca odtoka zlata iz dežel zlatega bloka, dežele pa, kot Anglija, Unija itd., ki so se odrekle zlatemu standardu, zaznamujejo zopet dotok zlata. Tako so se vidne zlate zaloge Anglije v imenovani dobi pomnožile za 430 milijonov mark, one Zedinjenih držav celó za 1207 milijonov na rekordno višino 26.300 milijonov mark, dočim so istodobno padle zaloge Francoske banke za 2009 mil. mark, zaloge Nizozemske banke za 657 in zaloge Švicarske novčne banke za 877 mil. mark. Omembe vredno je tudi še stremljenje ruske sovjetske vlade, da si nabere dodatno zlato rezervo. Previšek ruske zlate produkcije nad zlatim izvozom stalno narašča: za leto 1934. ga navajajo s ca. 167 milijoni mark, za leto 1935. s 426 in za prvo letošnje polovico z 248 milijoni mark. Ker se izkazane zlate zaloge ruske državne banke niso bistveno spremenile, moramo domnevati, da so bili previški nakazani posebnemu skladu. O obsegu tega sklada pa moremo samo ugibati, kakor se dajo tudi podatki o ruski zlati produkciji dobiti le po številkah, ki nam jih izven Rusije dajo posamezni sovjetski viri.

VINOGRADNIŠTVO SVETA

Mednarodni poljedelski zavod v Rimu nam podaja iz mednarodnih pregledov sestavljeno sledečo sliko o vinogradništvu sveta:

Najbolj se opaža razširjenje vinogradništva v zadnjih letih. V letu 1934/35. je bilo s trto zasajenega za 15% več sveta kot v letu 1926/27. in so merili vinogradi 8,300.000 ha; od te površine je prišlo na Evropo z Rusijo in na Severno Afriko 7,100.000 ha. 94 odstotkov vinogradov ali 7,800.000 ha je dajalo v imenovanem letu 1934/35. donose, na 1,100.000 ha so bili nasadi za pridelovanje namiznega in posušenega grozdja, za pridelovanje vina samega je bilo določenih 86% donosne zemlje.

Pridelovanje namiznega in posušenju namenjenega grozdja se je v zadnjih letih razmeroma zelo močno razvilo. Za to določeni svet je bil 1934/35 za 20% obsežnejši kot v povprečju let 1926/27 do 1930/31, in to kljub močnemu nazadovanju v Zedinjenih državah. Namizno grozdje so pričeli posebno intenzivno gojiti v bližnjem azijskem vzhodu, pa tudi v večini evropskih držav, kot v Franciji, Španiji, Italiji, Jugoslaviji, Grčiji, Bolgariji, Rumuniji in Češkoslovaški.

Napram temu razmahu se zdi pomnožitev areala za pridelovanje vina razmeroma majhna, ker je znašala 1934/35 le 8 do 9 odstotkov več kot v povprečnosti let 1926/27 do 1930/31. Pomisliti pa moramo, da tu ne gre le za pomnožitev areala, temveč da je bila marsikje tudi stara trta nadomeščena z mlado, bolj donosno in proti raznim boleznim odpornejšo trto. Torej ne samo povečani areal, temveč tudi večji donos na istem prostoru. Od leta 1930. dalje je bli na novo zasajen prostor z izmeri ca. 1,000.000 ha, ki bo dal polni pridelek šele od letos naprej. Povprečni pridelek vina je znašal v letih 1926/27 do 1930/31 okoli 180 milijonov hektolitrov na leto, v letih 1931/32 do 1934/35 pa več kot 195 milijonov hl; sedaj se bliža 210 milijonom. To je povprečnost in koleba pridelek včasih z 20 milijoni hl.

ZADOLŽENJE NAŠIH KMETOV

Po podatkih, ki jih je nabrala Narodna banka pri 553 denarnih zavodih, dosega zadolženje kmetov v Jugoslaviji vsoto 1733 milijonov din. Na zavode z osnovno glavnico do 1 milijona din pride povprečno 45% vseh dolgov, od 1 do 3 mil. 17%, od 3 do 10 mil. 7%, ostalo pa na zavode z glavnico nad 10 mil. din. Dolgovi v znesku do 2000 din znašajo 266 mil. dinarjev, od 2000 do 5000 din 307 mil., od 5000 do 10.000 din 230 mil., od 10.000 do 25.000 din 294 mil., od 25.000 do 50.000 din 224 mil., od 50.000 do 100.000 din 175 mil., nad 100.000 din 237 milijonov.

Skupno zadolženje se takole razdeli: Slovenija okoli 14 odstotkov, Hrvaška 15, Vojvodina 34, Srbija 23, Bosna-Hercegovina 10, Dalmacija 25, Crnagora 1%. Odstotki dajo skupaj 99,5%, ker smo zaokrožili.

SVETOVNA PORABA BOMBAŽA RASTE

Ameriška Zvezna pisarna za poljedelstvo poroča, da se je produkcija bombaža v Braziliji zelo pomnožila, da pa to ni prevelika nevarnost za Zedinjene države, ker je svetovna poraba bombaža izredno narasla in bo kakor vse kaže, še nadalje rasla.

Brazilija svojčas bombaža sploh ni producirala. Sedaj ga producira na leto že nad 1.500.000 bal; zanimivo pri tem je dejstvo, da je delež južnih braziljskih držav v letih 1928/33 do leta 1934/35. narasel od 21 na 46 odstotkov, dočim je delež severnih braziljskih držav padel od 79 na 54%. Za Zedinjene države je ta preobrat važen zlasti zato, ker pride ravno bombaž južnih braziljskih držav, skoraj izključno pridelan od najboljšega severoameriškega semena, v poštev kot konkurent severoameriškega bombaža. Bombaž tropskih držav pripada čisto drugi kvalitetni skupini. V Zed. državah zasledujejo razmah južnobrazilske bombaževe produkcije s precejšnjo skrbjo, a gori omenjena pisarna omiljuje to skrb s tolažilnim opozorilom na izredno pomnožitev bombaževe uporabe v zadnjih letih. V sredi letošnje bombaževe sezone je bil dosežen konzumni rekord, ki odgovarja celotni letni porabi 27 milijonov bal. To je 1.200.000 več kot dosedanja letni konsum. Ta izredni prirastek je bil dosežen kljub temu, da je imel bombaž v različnih drugih vlaknastih rastlinah rastočo konkurenco, da je bila v mnogih deželah močna brezposelnost in da so ovirale izvoz številne trgovske in devizne težkoče. Za večji konsum so pa govorila zopet druga dejstva: veliki sedanji obseg industrijske produkcije, ki je dosegla v vodilnih svetovnih deželah skoraj preddepresijsko stanje; znajdba novih uporabnih možnosti za bombaž; nizke cene bombaža, ki so zlasti v deželah elastične bombaževe porabe silile k večji porabi; pomnoženo kvalitetno zboljšanje izven Zedinjenih držav; relativna carinska in kvotna prostost sirovega bombaža.

Pisarna zaključuje: »Naše mnenje je, da bo poraba bombaža od strani predelovalne industrije v bližnji bodočnosti mogoče še bolj narasla. Izvzeti so seveda slučaji, na primer vojska, ki bi mogli ustaviti rast svetovne trgovine in svetovne produkcije, započete v poletju 1932.«

OPIJ — KOT TRGOVSKO BLAGO IN UNIČEVALEC NARODA NA KITAJSKEM

Znani profesor dr. Tandler se je mudil dolgo časa na Kitajskem in priobčuje sedaj vtise s svojega potovanja. Med drugim govori tudi o opiju, ki si ga težko predstavljamo, ne da bi pri tem takoj mislili tudi na Kitajsko.

K velikim doslej znanim uničevalnim vzrokom kitajskega naroda je pristopil v zadnjih dve sto letih še eden — opij — kot blagoslov zapadne kulture in civilizacije belega plemena. Morda je ni strani človeškega sožitja ter blagovne produkcije in razdelitve, kjer bi se tako zelo pokazala vsa gnusnost človeške dobičkoželjnosti in pogubna moč človeške požrešnosti kot vidimo to v zgodovini razširjenja opija po Kitajski. V pričetku 18. stoletja že so zanesli portugalski trgovci opij iz Indije in Perzije na Kitajsko obalo; kajti že leta 1729. beremo o prvi kitajski uvozni prepovedi za opij. Leta 1782. se je bilo tihotapstvo z opijem že tako razpaslo, da je izšla zapoved cesarja, naj se ves dosegljivi opij konfiscira, tihotapci pa naj se usmrtijo. A ni nič pomagalo. Leta 1836. je izšla podobna prepoved. Najbolj je zadela angleške trgovce, ki so z opijevo trgovino zaslužili ogromne vsote. Par let nato, 1839, je poslala kitajska vlada v Kanton, glavno tihotapsko gnezdo, visokega energičnega uradnika Lina, opremljenega z vsemi pooblastili. Ni dolgo okleval, posvaril je angleške trgovce, konfisciral je 28.000 zabojev importiranega opija v vrednosti 4 mil. funtov ter jih je dal vreči v morje. Vsa Kitajska je njegovo dejanje odobraval, angleški trgovci so se pa obrnili na svojo vlado, in prišlo je med Anglijo in Kitajsko do takozvane opijeve vojne, 1839—1842. Kakor zmeraj so se tudi topot Angleži kaj malomarno vojskovali in se je vojna zavlekla. Ko so Angleži ogrožali Nanking, je bil odpor Kitajcev strt in je bil sklenjen mir, ki je dal Angliji otok Hongkong in 22 milijonov dolarjev odškodnine; hkrati so morali Kitajci odpreti inozemski trgovini pet pristanišč. Tako so bila tihotapstvu z opijem vrata odprta na stežaj. Leta 1840. je bilo na Kitajskem že več kot dva milijona kadičev opija, leta 1860. cenijo število v Kitajsko došlih opijevih zabojev na 85.000. Tihotapstvo je cvetelo še posebno zato, ker so bili zasačeni kitajski tihotapci sicer obsojeni na smrt, inozemci pa sploh niso bili kaznovani, ker kitajska sodišča zanje niso bila mero-dajna. S tem je bila inozemcem naravnost dana pobuda za tihotapljenje.

Po drugi angleško-kitajski vojni, završeni l. 1858. z mirom v Tientsinu, se je v dogovoru v Peking (1860) trgovina z opijem v Kitajski naravnost legalizirala in se je določila carina za importirani opij. Prva posledica je bila ta, da so v svrhu konkurenciranja Kitajci sami pričeli pridelovati mak ter producirati opij, kar jim je v gotovi meri tudi uspelo. Sicer se je pa gibanje proti opiju nadaljevalo. Leta 1906. je sklenila Kitajska dogovor z Anglijo, ki je na trgovini z opijem že zato posebno zainteresirana, ker je Indija glavna produkcijska dežela opija. Ta pogodba pravi, da Anglija od leta 1908. dalje zniža letno kvoto uvoženega opija za 10 odstotkov ter da z 31. decembrom 1917 import opija v Kitajsko sploh preneha; na drugi strani se pa Kitajska obveže, da z istim datumom preneha s pridelovanjem maka po 10 odstotkov na leto ter da popolnoma preneha s tem pridelovanjem 31. decembra 1917. Več let sta se obe

stranki točno držali dogovora, pa je prišla svetovna vojna in je lepo započeto delo uničila. Leta 1912. je bil v Haagu sklenjen dogovor o postopnem odpravljanju zlorabe opija, morfija in kokaina, a se je dogovor prav tako malo izpeljal kot marsikakšen drug dogovor. Angleški, holandski in japonski sosede Kitajske so bili medtem opijevo produkcijo in trgovino monopolizirali in so imeli od tega velikanske dobičke. Tako je zaslužila angleška kolonija Malaja v letu 1929. okoli 20 milijonov zlatih dolarjev, Nizozemska Indija 34 in japonski otok Formosa 3 milijone; v 30 letih monopola na Formosi so zaslužili Japonci z monopolom okoli 170 milijonov jenov. Odpor Kitajcev proti opiju je ostal nezlomljen in so leta 1924. ustanovili posebno protiopijsko zvezo, ki je štela več kot pet milijonov aktivnih članov. Obrnila se je na Društvo narodov za pomoč v njenih stremljenjih, pa je Društvo narodov intervencijo odklonilo, opirajoč se zlasti na dejstvo, da so kolonialne države denarno od trgovine z opijem zavisne, ker prihaja iz te trgovine skoraj polovica dohodkov kolonij. Kitajski in ameriški delegati so nato konferenco takoj zapustili; Amerikanci so bili namreč medtem na otočju Filipin pridelovaljevali maka ter trgovino in tihotapstvo z opijem končnoveljavno zatrli. Kitajski ni preostalo drugo kot s a m o p o m o č in so sklenili sledeče: 1. Pridelovanje maka se popolnoma prepove; 2. import opija se popolnoma izloči; 3. narod se vzgoji v antiopijskem smislu. Leta 1928. je bila sklicana velika narodna konferenca iz vse Kitajske, ki je razmotrivala to življenjsko kitajsko vprašanje. Uspeh pa ni bil popoln, ker so posamezni generali še zmeraj pridelovali mak, zlasti v obmejnih pokrajinah, in so v svrhu pobiranja taks celó kmete k prideloivanju silili. In opij se tudi nadalje še vtihotaplja, čeprav je kitajska pristaniška policija zelo pridna. K opiju sta prišla v zadnjih letih kot zastrupljevalca kitajskega naroda še morfij in heroin. Zlasti agilni so pri tej trgovini japonski agenti, ki hodijo od vasi do vasi in prodajajo strup z vbrizgalnicami vred; pod krinko medicinske pomoči se širi morfinizem od vasi do vasi. Kitajska vlada nastopa z vso strogostjo, kjer le more. Tako so 1. oktobra 1934 v Šanghaju ob navzočnosti guvernerja ter zastopnikov trgovske zbornice in delovnega urada uničili 7 milijonov kroglic, veliko množino zabojev z morfijem ter neštete vbrizgalnice morfija. Strahotne posledice tega zastrupljevanja se ne tičejo le telesa, temveč so še bolj duševnega in moralnega značaja. Opij uničuje družine ravno tako kot alkohol.

Kakor so prej evropski mornarji nosili opij na Kitajsko, tako prihajata danes morfinizem in heronizem zmeraj bolj in bolj v Evropo nazaj. In vedno bolj podlegajo Evropejci tej strašni bolezni. Če bodo kolonialne države hotele ohraniti svoje lastne narode zdrave, bodo morale pač kaj žrtvovati.

T O I N O N O

Večerni izobraževalni tečaji

Trgovskega društva »Merkur« v Ljubljani se bodo vršili tudi preko letošnjih zimskih mesecev v prostorih Državne trgovske akademije ob delavnikih od 7. do 9. ure zvečer. Društvo namerava pri-

rediti tečaje za slovensko stenografijo ter pripravljalni tečaj za nemščino in italijanščino. Članom društva se nudi tako najlepša prilika, da izpopolnjujejo svojo izobrazbo brez stroškov.

Prijave sprejema društvo dnevno v svoji pisarni od 8. do 2. ure.

Kako postanem dober prodajalec

Brošuro s tem naslovom je izdalo združenje trgovcev v Mariboru in je v glavnem posnetek predavanja, ki ga je imel avtor prof. Rudolf Rakuša. Na posebnem sestanku je izreklo članstvo združenja soglasno željo, da naj se predavanje izda tiskano. Združenje je izdalo brošuro v nakladi 2000 izvodov, upoštevajoč, da bodo tudi ostala združenja hotela oskrbeti za svoje članstvo to prekorišno knjižico. Naj bi ne bilo mlajšega trgovskega sodelavca, ki je ne bi predelal!

Naj navedemo le nekaj zanimivih poglavitij in pomembnih misli:

Kupec — Hoče biti postrežen od strokovno šolane osebe — Iz kakih sirovin je izdelano blago — Kako je blago izdelano — Poznavanje blaga po zunanosti in ravnanje z njim — Kupec ima pravico, da ugovarja — Modro ravnanje s kupcem — Pravilno aranžirana izločba.

Težkoče — Neodločnost, nepotrpežljivost, nezaupljivost, druge ceneje, pretirane zahteve — Domišljav in nadut prodajalec ali kupec — Boječ in plašljiv kupec — Neotesanosti.

Prodajalec — Čil in svež, smehljajoč, skrbne zunanosti, vljudnega vedenja, brez pretiravanja, hitre presoje, ne preveč domač, toda spretin in v okusom, večšega in lepega govorjenja.

Sklenjena kupčija. Deset prepovedi.

Na koncu je namesto kazala: Osnutek za samovzgojo v obliki tedenske razpredelnice.

Trgovska plovba Jugoslavije v letu 1935.

Zavod za pospeševanje zunanje trgovine pri trgovskem ministertvu v Beogradu priobčuje podatke o naši lanskim plovbi. Število v jugoslovanska pristanišča došlih ladij je znašalo 1. 1934. 92.300 ladij, lani pa 96.300, brutotonaža se je zvišala od 17.300.000 na 18.400.000 ton ter je s tem številom doseglo dosedanjí maksimum. Obseg pomorske trgovine je narasel od 2.460.000 ton na 2.690.000 ton in je bil s to številko le za 10 odstotkov manjši kot v zadnjem predkriznem letu 1929. Od gornjih 2.690.000 ton je prišlo 2.180.000 ton na promet z inozemstvom. Dočim je skupni obseg jugoslovanske zunanje trgovine padel od leta 1929. do lani za 38,5%, je padel pomorski delež le za 6,9% in se je zato odstotni del pomor-

ske zunanje trgovine dvignil od 33 na 50,5% vse zunanje trgovine. Štiri petine pomorske trgovine so eksportne, pri čemer beleži eksport v prvi vrsti les, cement itd., dočim beleži import kolonialno blago, južno sadje, nafto, premog, rudo i. dr. Skoraj tretjina pomorske trgovine gre preko Splita, ki mu sledijo Sušak, Dubrovnik in Šibenik. V pomorskem blagovnem prometu je bila udeležena Italija z 32,16 odstotkov, Holandija z 10,57%, Anglija z 9,51, Nemčija s 4,21% itd. Od nejugoslovanskih v naših pristaniščih prometujočih ladij so bile italijanske z 39,4% na prvem mestu, ki so s to številko domalega dosegle jugoslovanski delež, označen z 39,6%.

Pridelek sliv v Jugoslaviji

se cenj v tekočem letu na približno 100.000 vagonov, od česar pride 20 odstotkov za izvoz. Pridelek je najboljši od leta 1923. dalje.

Narodne dohodke v Jugoslaviji

ceni »Industrijski pregled« v letu 1925. na 60 milijard dinarjev, v letu 1933. pa le še na 30 milijard. Mišljeno je pri tem le ono delo, ki blago ustvarja ali množi. Dočim so znašali letni dohodki kmeta v letu 1925. povprečno 3796 dinarjev, so padli v letu 1933. na 1346 dinarjev, skoraj na tretjino. Mestni delavec je zaslužil leta 1925. povprečno 15.392 dinarjev, leta 1933. pa le še 9731 dinarjev. Cene industrijskega blaga v omenjeni dobi niso tako padle kot dohodki, kar se mora v življenjskem standardu prebivalstva pač dobro poznati.

Zlato v Jugoslaviji

V zadnjih letih je produkcija zlata v Jugoslaviji zelo napredovala. Ministertvo za šume in rude poroča, da nikakor ni izključeno, da bo v nekaj letih obratovalo pri nas 10 do 15 zlatih najdišč. Precej visoka cena zlata omogoča danes produkcijo tudi v manj donosnih obratih. Narodna banka je prevzela leta 1934. iz domačih rudnikov 1175 kg čistega zlata, lani pa 2444 kg. Vrednost je narasla od 61 na 127 milijonov Din. Za letos se pričakuje zopet bistveno pomnožena produkcija.

Konoplje je prodala Jugoslavija lani 26.630 ton, to je še enkrat toliko kot leta 1934. in trikrat toliko kot leta 1933. Dobila je za konopljo lani 182 milijonov din. in sicer iz Nemčije 57,5, iz Aglije 36,2, iz Avstrije 26,3, iz Fran-

cije 22:2 itd. Letošnja izvozna kampa-nja Jugoslavije tendira v države, ki poravnajo skupiček v devizah izven kliringa.

MacKenna optimist

Glede podviga angleškega gospodar-skega življenja je podal bivši zakladni kancelar (finančni minister) MacKenna optimistično izjavo in je dejal, da po vseh znakih letos še nikakor ne bo dosežen višek navzgornejega gibanja. Tudi niso sredstva za nadaljnje bolj-sanje še nikakor izčrpana, in pod vpli-vom cenenege denarja so izgledi za končno zboljšanje na delovnem trgu ugodni. Temelji za splošno ozdravlje-nje so mnogo trdnješi kot so bili leta 1929., ker se mora gibati špekulacija danes le v ozkih mejah. MacKenna je nadalje izrazil mnenje, da bi bilo na-daljnje ozdravljenje le tedaj v nevar-nosti, če bi se zunanja trgovina ne vzpostavila zopet v polni izmeri. Po-zdraviti bi bilo konec sedanjega na-rodnege gospodarstva, ki vidi v vsakem nakupu v inozemstvu narodno zgubo; oni dan bi pomenil srečo za svet, ko bi padle vse trgovinske ovire. — Na drugih krajih beremo, da se angleška zunanja trgovina še kar naprej prav ugodno razvija in da ne zadeva več na tako hudo konkurenco kot je preje. Tudi Japonci ji niso več tako nevarni kot so ji bili še pred kratkim. Menda se, je prišel na Japonskem življenjski standard dvigati, in pisali smo že, da bi v tem slučaju izvoz Japonske takoj iz-gubil svojo dosedanjo ostrino.

Propaganda za svilo na pisemskih znamkah

Poštna uprava Japonske namerava izdati vrsto pisemskih znamk, ki naj delajo propagando za japonsko naravno svilo. Posamezne znamke bodo kazale slike produkcije, gojitve sviloprejk itd.

Nemško trgovsko brodovje

je v štadiju nove pregrupacije. Ne gre toliko za pomnožitev tonaže kot za pomladitev in modernizacijo brodovja. Vseeno bo pa brodovje na koncu leta za 5% večje kot je bilo v pričetku leta.

Bolgarski monopol konoplje,

ki je bil šele v preteklem letu usta-novljen, je ukinjen. Ostala je pa še nadalje državna opora cen. Uvoz ino-zemskega blaga je dovoljen le tedaj, če domača produkcija ne zadostuje.

Avtomobilov in motornih koles v Nemčiji

je že več kot 2.500.000, s čimer je lan-sko stanje prekoračeno za 15 odstot-kov. Dolgost avtoželeznice je dosegla 363 km, v delu je pa še 2000 km. Te železnice niso konkurenca navadnim železnicam, temveč le njih dopolnilo.

Rumunski tobačni monopol

namerava prirediti s produkcijo ciga-retnega papirja. Pogajanja z inozem-skimi tvrdkami so se razbila in se pogaja monopol sedaj z domačimi tvrd-kami. Le-te zahtevajo, naj se uvoz ci-garetnega papirja iz inozemstva otež-koči.

Svetovni konsum čaja

je v zadnjih mesecih nekoliko padel, a tudi zaloge so se zmanjšale, kar je posledica izvoza iz Kitajske in Japon-ske.

Hranilna glavnica v Nemčiji

je dobila po vojni čisto drugačno lice. Odvisna je od narodovih dohodkov, ki so obstojali pred vojno na polovico iz dohodkov nastavljenecv, na polovico pa iz dohodkov samostojnih članov, glav-ničnih rentnikov itd. Sedaj pa pride na nameščence, uradnike itd. 75% vseh narodnih dohodkov, dočim so dohodki ostalih članov padli na 25 odstotkov.

Izvoz premoga iz Poljske

je letos precej padel; to je posledica dogovora z angleško premogovno indu-strijo glede razdelitve prodajnih trgov. Ze lani je bil izvoz manjši kot v letu 1934. — za 1 milijon ton —, letos je pa v prvi polovici leta zopet padel, od 4.310.000 na 3.870.000 ton, torej za 440.000 ton.

Mednarodni kartel koksa

so ustanovili nemški, angleški, poljski, belgijski in nizozemski producenti. Kartelni dogovor ureja izvoz in uvoz ter je sklenjen na tri leta, nakar se more avtomatično podaljšati. Nemška kvota znaša 53 odstotkov, angleška 21, nizozemska 17, belgijska 7, poljska 2%.

Zunanja trgovina Mandžutikua

se dobro razvija; v prvi letošnji po-lovici beleži uvoz 338,5 mil. jenov, iz-voz 344,1, s čimer je postala bilanca aktivna, dočim je bila lani v istih me-

secih za 73 milijonov jenov pasivna. Absolutno je narasel uvoz za 40·3 mil. jenov, izvoz pa celó za 118·8 milijonov. Zapomnimo si, da je pravilno ime za bivšo Mandžurijo Mandžutikuo in ne Mandžukuo.

Anglija se je v baltskih obrobni državah

v zadnjih letih dobro zasidrila in je sklenila z njimi trgovske pogodbe, ki ji jamčijo neko posebno stališče. To ji je tem lažje uspelo, ker je angleški trg za te države najvažnejši prodajni trg, pri čemer Anglija od njih več kupi kot pa jim prodá. Prizadeta je pri tem zlasti nemška zunanja trgovina.

Število brezposelnih v Nemčiji

je padlo že na 1.170.000 oseb. To število je še nižje kot je bilo ono iz leta 1929., ki je bilo zadnje leto biveše visoke konjunktore. Brezposelnost sicer še ni odstranjena, a je že skoraj minimalna; saj se delavci neprestano menjavajo in so ob času štetja morda brezposelni, par dni nato pa že ne več. V preteklem letu je skoraj devet milijonov delavcev in nameščencev menjalo svoje mesto. V nekaterih panogah se je pojavilo celó že pomanjkanje delavcev, zlasti izučenih. In v tej smeri se vrši sedaj glavno delo poklicanih činiteljev. Cilj je: vsak, kdor more delati, se mora včleniti v delovni proces.

Kultura hmelja v Nemčiji

zaposluje letno okoli 55.000 oseb, ki zaslužijo ca 4 milijone mark. 31.000 hmeljarjev obdeluje 10.000 hektarov, ki dajo letno povprečno okoli 90.000 stotov hmelja v vrednosti 50 milijonov mark.

Tobak v Italiji pridelujejo

na površini 35.000 ha. Letošnji pridelek cenijo na približno 450.000 stotov. Še leta 1922. je znašala poraba inozemskega tobaka 81% vse porabe, sedaj pa znaša le še 10%, dočim krije domača produkcija 90 odstotkov.

V zunanji trgovini Nemčije

z desetimi najvažnejšimi nemškimi odjemalkami je izkazan za leto 1931. izvozni previšek 3527 milijonov mark, za l. 1932. le še 1997 milijonov, l. 1933. 1484, l. 1934. 758 in v preteklem letu samo še 644 milijonov mark.

Manganova ruda, Rusija in Velika Britanija

Na svetovnem trgu mangana ima danes prvo besedo Rusija. Sedaj pa beremo, da se je britanska manganova industrija v Južni Afriki združila v enotno podjetje in da je pričela z velepotezno produkcijo. Ker ima britanski imperij velika manganova najdišča tudi v Indiji in ob Zlati obali, se zna zgoditi, da preide vodstvo v manganovi produkciji polagoma iz ruskih v angleške roke.

Skandinavske države

se nam zdijo v sedanjih razburkanih časih kot nekakšna oaza. Gospodarske številke, ki jih od tam poročajo, so tamšnjemu mirnemu razvoju primerne, pa najsi beremo o Švedski ali Norveški ali Danski ali Finski. Brezposelnih skoraj ni. En sam zgled podamo: Indeks stavbne industrije je narasel od lanskih 73 točk letos na 108 točk!

Ceneni ruski sladkor

Nedavno se je pojavil v Holandiji ruski sladkor in se je prodajal po neobičajno nizkih cenah. Za 100 kg so zahtevali Rusi 3·5 hol. gold., dočim je znašala tržna cena 4·25 gold. Ruski kristalni sladkor je poplavlil v zadnjem času tudi Irân (Perzijo) in je prodrl v Prednjo Indijo, kjer so se morale prodajne družbe prilagoditi nizkim ruskim cenam.

Pridelek kakaa v Braziliji

obeta biti letos rekorden. Poleg britanske zlate obale je brazilska država Bahia najvažnejši producent kakaa na svetu. V zadnjih desetih letih se je produkcija kakaa v Bahii podvojila, za letos pričakujejo zopet 22 odstoten prirastek. Kljub temu se pa zmeraj vse blago prodá. Kvaliteto Bahia zmeraj bolj izboljšuje in je na tem, da si pribori stališče med ceneniimi zapadnoafriškimi in visokovrednimi srednjeameriškimi vrstami kakaa.

Bogati petrolejski vreleci

V znanem argentinskem petrolejskem okrožju Rivadavia, ki je državna last, so na novo odkrili osem petrolejskih vrelcev v globini 800 metrov. Mislijo, da so to najbogatejši petrolejski viri sveta. Beremo, da bo argentinska vlada uvoz petroleja sedaj prepovedala; to bi seveda močno zadelo angleške in

ameriške petrolejske družbe, ki so za osvojitve argentinskih petrolejskih trgov investirale okoli 500 milijonov pesov. — V Perzijskem zalivu je skupina otokov, Bahrein imenovanih. Od lanskega leta dalje so postali ti otoki petrolejsko ozemlje velikega pomena. Že leta 1931. je dobila tam neka ameriška družba koncesijo za izkoriščanje vrelcev, prihodnjega leta so navrtali prvi petrolej in danes morejo producirati že 5 milijonov sodčkov na leto. Ker se vrtna dela živahno nadaljujejo, računijo s hitrim naraščanjem kapacitete. Kapaciteta je večja kot produkcija, ker hoče družba producirati le toliko, za kolikor ima že odjemalce. V pomladi bodo zgradili petrolejsko čistilnico z letno kapaciteto 3.600.000 sodčkov in ne bodo izvažali več surovega petroleja, temveč predvsem polne fabrikate. Otoki Bahrein so pod angleškim nadzorstvom in bo mogoč tamošnji petrolej postati velikega vojaškega pomena za dežele ob Indiku, posebej še za Indijo samo. Nahajališča ležijo v podaljšani črti me-zopotamsko-perzijskih nahajališč.

Trgovsko brodovje Nizozemske obsega 363 ladij z 1.750.000 bruto register tonami proti 340 ladjami in 1.600.000 bruto tonami pred letom dni. Vrh tega je brez obrata 19 ladij z 69.000 brt.

Na trgu živega srebra je vsled španske državljanske vojske nastopilo pomanjkanje in se je Nemčija odločila, da bo zopet pričela s pridobivanjem živega srebra; zadevna produkcija počiva v Nemčiji že 100 let.

Produkcija sirovega železa v Zedinjenih državah se je v teku gospodarskega dviga zadnjih dveh let in pol potrojila, če jo primerjamo z globinsko točko pred to dobo.

Poraba kavčuka na svetu je bila v prvi letošnji polovici s 448.000 tonami precej večja kot v prvi lanski polovici s 472.000 tonami. Vidne svetovne zaloge so znašale na koncu lanskega junija 652.000 ton, letos pa samo še 491.000 ton.

Za oboroževalne namene in nabavo dela so dobili v Nemčiji iz notranjega gospodarstva doslej 21 milijard mark.

Proračunsko leto Zedinjenih držav, zaključeno s 30. junijem, izkazuje 4800 milijonov dolarjev priznanjkljaja, pa so bili pripravljeni samo na 3200 milijonov.

Ameriški veterani so dobili, kakor smo že poročali, bone v izredno visokih zneskih in je ameriško gospodarstvo od izplačila teh bonov pričakovalo mnogo poživljenja. Upanje se pa ni izpolnilo; velik del izplačil so porabili veterani za poravnava dolgov.

DRUŠTVENE VESTI

XXXVI. REDNI OBČNI ZBOR TRGOVSKEGA DRUŠTVA »MERKUR« ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI

Konec

Predno preidem do podrobnosti, naj se s tega mesta spominjam vseh onih članov iz naših vrst, ki so nas od zadnjega občnega zbora zapustili, pa vas naprošam, da se v znak sožalja dvignete. Preminuli so v letu 1935.:

2. julija: g. Vilko Berdajs, veletržec v Mariboru.

V letu 1936.:

27. januarja: g. Janko Popovič, veletržec v Ljubljani.

31. januarja: g. Anton Stacul, veletržec v Ljubljani.

17. aprila: g. Joško Grile, trg. sotrudnik v Ljubljani.

Radi se spominjamo blagopokojnih, ker vemo, da so bili tudi oni tisti, ki so poleg svojih brig posvetili pozornost tudi društvenemu delovanju in kot člani pripomogli k našemu napredku. Počastimo njih spomin z vzklikom: Slava jim!

Dovoljujem si vam v naslednjem povedati podrobno o našem društvenem delovanju.

Posredovalnico dela poznate že vsi. Oddelek je to, kateremu je društvo že od vsega početka nadelo velevažno nalogo. Tu sem naj bi se stekale ponudbe in vprašanja po delavni moči, mesto naj bi bilo, kjer se najdeti šef in sotrudnik, kadar rabita drug drugega. Razmah sedanje dobe in težek problem dela je terjal vse mogočnejše organizacije za doseg svojih namenov. Naše društvo bi tega ne zmoglo, vendar si osvaja v tem pogledu prvenstveni naslov, ker deluje s posredovalnico že od vsega početka. Želja naša je, da ta posredovalnica vrši to važno delo še naprej, naša prošnja gre na vse, da se je čim več poslužujete. Poslovnih številčk beležimo 56. Razposlanih je bilo 91 obvestil za prosta mesta, teh pa je bilo prijavljenih 23.

Nevskečne in trde razmere, ki vladajo še vedno, rodijo mnogo gorja posebno v vrstah gospodarsko in socialno šibkejših slojev in tako je tudi naša društvena pisarna deležna številnih obiskov onih, ki jih je usoda napotila, da trkajo na vrata in prosijo podpore. Mnogo številni so tudi tozadevni dopisi. Društvo si je že prej ko slej poskrbelo »Podporni sklad«, da z enkratnimi ali pogostejšimi manjšimi vsotami vsaj deloma ustreže tolikim prosilcem. Ta fond sprejema vsa darila, katera nam naklonijo oblasti, ustanove in vsi oni, ki vedo ceniti naš visoki namen. V ta fond se stekajo tudi vse naklonitve onih naših prijateljev, kateri slavijo to ali ono priliko in s tem dokažejo polno razumevanje za naše vzvišeno delo, ki ga vršimo. Da ta fond vedno, čeprav z manjšimi sredstvi razpolaga, gre prva zasluga samemu predsedniku g. dr. Franu Windischerju, kateri z vnemo išče vedno novih virov, da obogati ta fond. Za to naj bo izrečena iskrena zahvala njemu in vsem onim, ki so se tako lepo odzvali in pokazali plemenito gesto, pa ohranite nam naklonjenost še naprej.

S posebnim zanosom lahko tudi letos poudarimo naše poučne tečaje. Je to ona stvar, do katere je potrebna prava ljubezen do društvenega ustvarjanja in procvita in lahko povemo, da smo imeli to pot posebno zadovoljstvo. Upoštevali smo težke gospodarske razmere, da priredimo nekaj teh tečajev brezplačno. Uspeh ni izostal, kar nam je dalo nove nade in pobude, da lahko rečemo o našem naraščanju, da ima kljub drugemu delu vendar še potrebo po našem, kar bi ga še bolje usposobilo za boljše delo v poznejšem poklicu, dalo mu na pot večjega znanja, kakor mu je predpisano. Uspelo nam je tudi, da smo si pridobili krasne učne prostore v novi palači. Trg. akademije, kar je nedvomno mnogo pripomoglo do tako zadovoljivega poseta. Dovoljujem si izraziti prijetno zavest, da je s temi tečaji društvo storilo oni del programa, kateri je potreben največje pozornosti, ker naša želja in nada je, za boljše bodočnost sposobnega človeka. Tečaji so se vršili za laščino in nemščino, nižji in višji, torej za začetnike in za nadaljevanje, gospodarski in računski tečaj in stenografija. Posetnikov vseh tečajev ob začetku je bilo 200, največ med temi za stenografijo, ter se tudi ob zaključku to število ni znatno spremenilo. Kljub temu, da so nam tečaji prinesli precejšnjo gnotno žrtev, je naš namen, da vršimo to delo še nadalje na čim uspešnejši način.

Znana naša publikacija »Trgovski Tovariš«, katera pod večjim uredništvom tovariša g. Josipa J. Kavčič-a redno izhaja, prinaša vedno zanimive članke naših gospodarstvenikov in drugih kulturnih delavcev. Tako jo s ponosom lahko uvrščamo na prvo mesto v trgovski literaturi. Živa vez, ki jo predstavlja ta skromna brošurica, je v današnjem času hitrega in modernega razvoja neprecenljive vrednosti. Izhaja v 1000 izvodih in jo prejemajo člani brezplačno. Velika vnema in tako polno razumevanje v težavnem in zamudnem uredniškem poslu in s tem povezane zasluge, so nedvomno odlične vrline našega zvestega urednika, ki naj prejme za to našo odkrito zahvalo.

Našo drugo publikacijo »Trgovski koledar« tudi ne smemo pozabiti. Drobna a vestno in skrbno pripravljena knjižica je namenjena za vsako poslovno mizo, zato jo sprejmite vsi, ki vam jo ob novem letu predložimo. Ne pozabite pri tem na malenkostno odškodnino, upoštevajoč veliko korist, ki vam jo nudi, pa vedite tudi, da so stroški ogromni. Iz tega naslova nimamo nikakih gmotnih koristi, pa želimo moralnih, zato upamo najti tudi pri vas pravilno razumevanje. Naš prijatelj g. Zelenik, obvlada vse težkoče odgovornega uredniškega dela za ta koledarček, zato mu gre tudi vse priznanje in zahvala. Izdaja doseže 2000 komadov. Od naših prejšnjih izdaj imamo na zalogi še učno knjigo: Sič, Trgovska korespondenca.

Knjižnica je ohranjena v dosedanjem obsegu.

Kakor v preteklem letu, tako so nas tudi letos vladajoče nevšečne gospodarske razmere odvrnile od naše tradicionalne prireditve »Trgovskega plesa«. Prebitek teh prireditev nam je vedno krepko pripomogel za naš podporni fond in za tiskovni sklad za »Trgovskega Tovariša«, zato bi to vsoto težko pogrešali. Odločili smo se vsled tega zopet za nabiralno akcijo. Z velikim požrtvovanjem in z vnemo sta nam priskočili zopet naši zvesti članici in odbornici gospe dr. Jelka Bretlova in Ivanka Leskovčeva, ter z osebnim sodelovanjem pripomogli do tako lepega uspeha. Vemo kako težko je danes, čeprav gre za stanovsko stvar, trkati na vrata, zato je naša tem večja srčna dolžnost, da jim na tem mestu izrečemo našo prisrčno zahvalo, a tudi vsem onim darovalcem, ki so ponovno pokazali svojo dobro voljo, pa jih prosimo še v bodoče, ko se zopet oglasimo.

Blagajniške posle, katerim je treba posvetiti mnogo truda in društvene ljubezni, je z vnemo kot dosedaj vodil tovariš g. Krek, hvala mu in Bog ga živi!

Vzgledno, vzorno, točno in vestno je kakor v preteklem letu vršil nadzorstvo nad pisarno sam g. predsednik, za kar mu gre posebna zahvala in priznanje.

Omeniti mi je še stanje članstva: 1 častni predsednik, 14 častnih članov, 43 podpornih članov sotrudnikov, 241 rednih članov sotrudnikov, 52 podpornih članov trgovcev, 169 rednih članov trgovcev, skupno 533 članov in 164 naročnikov lista.

Dopisov razen posredovalnice je došlo 416, odposlali smo jih 297. Odborove seje so se vršile 3.

Poročilo je sprejel zbor z živahnim odobravanjem.

Ker se nihče ni javil za besedo, je predsednik ob pritrjevanju zbora izrekel marljivemu tajniku za njegovo obsežno in lepo poročilo prisrčno zahvalo.

Blagajniško poročilo je podal društveni blagajnik Josip Krek, iz katerega posnemamo, da je imela naša blagajna v preteklem koledarskem letu prejemkov Din 81.544'95 in izdatkov Din 86.837'35. Lastna imovina z dne 31. decembra 1935 znaša Din 28.182'24. Na upravnih stroških smo izdali Din 35.975'05. Imovina Podpornega zaklada znaša Din 67.566'25. Imovina Jos. Drčarjeve ustanove znaša Din 16.000. Predsednik je izrekel dolgoletnemu zaslužnemu blagajniku ob živahnem pritrdjevanju zborovalcev najlepšo zahvalo ter ga prosil, da vztraja na svojem težavnem mestu še nadalje. Predsednik je nato naznanil, da sta preglednika računov zadržana. Pregledane pa so knjige in računi ter je Franc Zelenik svoje ugotovitve, da je račun v redu, napisal in podpisal.

Volitve.

Predsednik je pristopil k volitvam. Za predsednika je bil na predlog odbornika Janka Kreka, predsednika Društva trgovskih potnikov in zastopnikov, vzklikoma ponovno izvoljen dosedanji dolgoletni predsednik dr. Fran Windischer, ki se je zahvalil za vnovič izkazano zaupanje in rekel, da mesto rad sprejema, vendar bi želel iskreno, da bi po tolikih letih njegovega vodstva prišel na čelo društva nov mož, ker je njegovo prepričanje, da je društvenemu delu na korist, ako se od časa do časa menja predsednik. Predsednik je nato predlagal, da se izvolita vzklikoma za I. podpredsednika Albin Smrkolj in za II. podpredsednika Anton Škrajner. Občni zbor je soglasno izvolil navedena gospoda za prvega in drugega podpredsednika. Pred volitvijo celokupnega ostalega odbora je prišlo do živahne debate, v katero so posegli odborniki Josip Krek, Janko Krek, Anton Verbič, Roman Golob, Anton Agnola, Franc Kovač in dr. Fran Windischer. Po končani razpravi je bil odbor v dosedanji sestavi soglasno zopet izvoljen. Za predsednika društvenega razsodišča je bil vzklikoma z živahnim pritrdjevanjem zopet izvoljen dr. Fran Majaron, odvetnik v Ljubljani. Občni zbor je nato izvolil za preglednika računov Franca Zelenika in Josipa Urbaniča.

Občni zbor je sklenil soglasno, da ostane za leto 1936 ista ustanovna, članarina in pristopnina kakor v letu 1935. Predsednik je prestopil k zadnji točki dnevnega reda. Samostojnih predlogov ni bilo prijavljenih. Prišel pa je na razgovor nasvet Antona Verbiča, da se društvo začne zanimati za nove člane in sicer zlasti treba obračati pozornost ljubljanskemu trgovskemu naraščanju, osobito onemu, ki dovršuje tretji letnik gremijalne trgovske nadaljevalne šole. O tem se je razvil živahen razgovor, ki so se ga udeležili Karl Soss, Anton Agnola, Josip Krek, Lojze Smuc in društveni predsednik. Nadalje je bilo govora o društveni podporni akciji ter je bila izrečena prisrčna zahvala občnega zbora društvenima odbornicama Jelki dr. Bretlovi in Ivanki Leskovic ter odborniku Francu Kovaču, ki se je res požrtvovalno trudil za prispevke v ta človekoljubni namen.

Dnevni red je bil s tem izčrpan ter je predsednik dr. Fran Windischer ob pol 10. uri zvečer končal 36. redni občni zbor, proseč društvene člane, da blagovolijo vzbujati zanimanje za našo najstarejšo trgovsko stanovsko organizacijo med trgovci in trgovskimi sotrudniki.
